

JÄRJESTÄYTYNYT RIKOLLISUUS JA KOVENTAMISPERUSTEEN SOVELTAMINEN TUOMIOISTUINRATKAISUISSA

Susanna Kyöstilä

2/2019

Tiivistelmä

Tekijä Susanna Kyöstilä	Tutkinto Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi Järjestäytynyt rikollisuus ja koventamis- perusteen soveltaminen tuomioistuinrat- kaisuissa	Julkisuusaste Julkinen
Ohjaaja Anu Haikansalo	Opinnäytetyön muoto Tutkimuksellinen opinnäytetyö
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyö käsittelee rangaistuksen koventamisperusteen soveltamista tuomioistuin ratkaisuissa silloin, kun rikos on tehty rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 kohdan mukaisesti vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytyneen ryhmän nimissä. Työ on toteutettu kokoamalla yhteen kansainväliset sopimusvelvoitteet sekä kotimainen järjestäytyntä rikollisuutta koskeva sääntely. Opinnäytetyön tarkoitus on selvittää miten koventamisperusteen soveltamista perustellaan eri alioikeuksien ratkaisuissa.</p> <p>Opinnäyte on lainopillinen tutkimustyö, jossa pohditaan mitä lainsäätäjä on tietyillä säännöksillä tarkoittanut ja miten ne ovat toteutuneet käytännössä. Työn aineistoon on valikoitu mahdollisimman tuoreita tuomioistuinten ratkaisuja eri puolilta maata aikaväliltä 2015-2019.</p> <p>Tutkimuksen aihe on ajankohtainen, sillä maailmalta kohdistuu Suomeen jatkuvasti uusia turvallisuusuhkia, kuten järjestäytynyt rajat ylittävä rikollisuus. Yhteiskunnan ongelmat tarjoavat järjestäytyneelle rikollisuudelle oivallisen kasvualustan. Opinnäytetyössä selvitetään, millaisia lainsäädännöllisiä työkaluja Suomella on torjua tällaisia vakavia turvallisuusuhkia.</p> <p>Järjestäytyntä rikollisuutta käsittelevien säännöksiä ymmärtäminen ja käytännön soveltaminen vaativat lainkäyttäjiltä sekä esitutkintaviranomaisilta asialle omistautumista. Nykyiseen muotoonsa järjestäytyntä rikollisuutta koskevat säännökset ovat kehittyneet viimeisen neljän vuosikymmenen aikana.</p>	
Sivumäärä 44	Tarkastuskuukausi ja -vuosi helmikuu 2019
<p>Avainsanat</p> <p>järjestäytynyt rikollisuus, rikoslaki, tuomiot, ennakkopäätökset, kansainvälinen rikollisuus</p>	

SISÄLTÖ

SISÄLTÖ	2
Käytetyt termit ja lyhenteet	3
1 JOHDANTO	4
1.1 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	4
1.2 Tavoitteet ja menetelmät	5
2 MITÄ ON JÄRJESTÄYTYNYT RIKOLLISUUS?	6
2.1 Palermon yleissopimus	7
2.2 EU:n neuvoston puitepäättös järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta	8
2.3 EU:n ENFOPOL -kriteerit	9
2.4 Kansalliset lait ja sopimukset	10
2.4.1 Rikoslaki 17 luku 1 a §	11
2.4.2 Rikoslaki 6 luku 5 §	14
2.4.3 Korkeimman oikeuden ennakkopäätökset	15
3 KOVENTAMISPERUSTEENA RIKOKSEN TEKEMINEN OSANA JÄRJESTÄYTYNEEN RIKOLLISRYHMÄN TOIMINTAA	18
3.1 Soveltamisen edellytykset	18
3.2 Järjestäytyneen rikollisryhmän reunaehdot	20
4 OIKEUSTAPAUSTEN ESITTELY	23
4.1 Sijoituskaupasta syntynyt törkeä kiristys R 15/7576	23
4.2 Riidasta seurannut törkeän kiristuksen yritys R 18/5013	25
4.3 Lukuisia törkeitä perämoottorivarkauksia R 17/106	27
4.4 Cannonball MC:n jäsenen väkivaltainen erottaminen R 17/794	29
4.5 Diablos MC Varkaus ja törkeä huumausainerikos - R 17/1005	31
4.6 Cannonball MC ja törkeä huumausainerikos - R 18/1062	33
4.7 HAMC:n törkeät huumausainerikokset - R 18/986	35
4.8 Satudarah MC:n rikoskokonaisuus – R 17/672	36
5 YHTEENVETO	39
LÄHTEET	42

Käytetyt termit ja lyhenteet

BU	Bad Union
CMC	Cannonball MC
EU	Euroopan unioni
HAMC	Hell's Angels MC
HE	hallituksen esitys
HO	hovioikeus
JR	järjestäytynyt rikollisuus
KKO	korkein oikeus
KO	käräjäoikeus
KRP	Keskusrikospoliisi
MC	Motorcycle club eli moottoripyöräkerho
PTR	poliisi, Tulli, Rajavartiolaitos
RL	rikoslaki
UB	United Brotherhood
VP	valtiopäiväasiakirja
YK	Yhdistyneet Kansakunnat

1 JOHDANTO

1.1 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Tämä opinnäytetyö käsittelee rangaistuksen koventamisperusteen soveltamista käytännössä silloin, kun rikos on tehty rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 kohdan mukaisesti vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytyneen ryhmän lukuun. Työn tavoitteena on selvittää millä edellytyksillä koventamisperustetta voidaan tuomioissa soveltaa ja miten sen käyttöä perustellaan eri alioikeuksien ratkaisuihin. Lainsäädäntömme sai nykyisen muotonsa 1.10.2015, jolloin järjestäytyneitä rikollisuutta koskevat uudet säännökset astuivat voimaan. Lakimuutoksen tavoitteena oli yhtenäistää aihepiiriä koskevaa lainsäädäntöä sekä tehostaa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa. Mikään laki ei kriminalisoi järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuulumista, mutta ryhmän jäsenenä tai muuten osana sen toimintaa tehty rikos voi täyttää rangaistuksen ankaroittamisen edellytykset. Yksi työni tutkimuskysymyksistä onkin se, miten uusien säännösten mukainen koventamisperusteen soveltaminen käytännössä näyttäytyy alioikeuksien ratkaisuihin.

Käyttämästäni aineistosta on jätetty ulkopuolelle poliisin laatimat esitutkintapöytäkirjat ajankäytöllisistä syistä. Työn painopiste on rikosprosessin loppupäässä. Esittelemäni alioikeuksien tuomioratkaisut ovat rajattu kahdeksaan kappaleeseen niiden laajuuden vuoksi.

Järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan pyrkivän lainsäädäntömme taustalla ovat kansainväliset sopimusvelvoitteet. Ne asettavat kansallisille lainsäätäjille tietyt reunaehdot tarkoituksenaan yhtenäistää oikeuskäytäntöä ja tehostaa vakavan organisoidun rikollisuuden torjuntaa Euroopan alueella. Jotta lukija ymmärtäisi JR-perusteisen koventamisperusteen soveltamisen edellytykset ja haastavuuden, käsittelemäni työni teoreettisessa viitekehyksessä järjestäytyneitä rikollisuutta koskevaa lainsäädäntöä laajemmin. Sopimuksia ja lainsäädäntöä käsittelevä luku päättyy korkeimman oikeuden antamien ennakkopäätösten esittelyyn. Ennakkopäätösten tärkeä tehtävä on täydentää voimassa olevaa lainsäädäntöä oikeusohjeilla ja luoda tarkentavaa tulkintaa niiltä osin, kuin lain sanamuoto ei anna tarkkoja vastauksia. Tuomioiden perusteluissa viitataan edelleen korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuihin 2011:41 sekä 2013:90. Näillä ratkaisuilla on ollut oikeuskäytännössä vahva tulkintavaikutus.

Ilmiönä järjestäytynyt rikollisuus on ajankohtainen aihe ja mielestäni on tärkeää panostaa sen torjuntaan kaikin mahdollisin laillisin keinoin. Näiden organisaatioiden rikollinen toiminta on kattava läpileikkaus maamme rikoslaista, eikä järjestäytynyt rikollisuus tunne valtioiden välisiä rajoja. Laittomasti maassa oleskelevilla henkilöillä on kohonnut riski joutua rikollisryhmien hyväksikäytön sekä kiristyksen kohteiksi. Maailmalta kohdistuu Suomeen jatkuvasti uusia turvallisuusuuhkia, kuten terrorismi ja rajat ylittävä rikollisuus. Syrjäytymisen sekä taloudellinen eriarvoistuminen ovat ajankohtaisia aiheita. Rikollisryhmän jäsenyys voi näyttäytyä mahdollisuutena eräänlaisesta uudesta alusta, saada ympäristöltä arvostusta sosioekonomisesta asemasta riippumatta, ansaita rahaa sekä lisätä yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteiskunnan ja ihmisten ongelmat tarjoavat järjestäytyneelle rikollisuudelle oivallisen kasvualustan. Työssäni on tarkoitus selvittää millaiset lainsäädännölliset työkalut Suomessa on tällä hetkellä vastata ja torjua tällaisia vakavia turvallisuusuuhkia.

1.2 Tavoitteet ja menetelmät

Opinnäytteeni on lainopillinen tutkimustyö, jossa pohditaan mitä lainsäätäjät on tietyillä säädöksillä tarkoittanut ja miten ne ovat toteutuneet käytännössä. Lainopillisen tutkimusmenetelmän tehtävä on kuvailla voimassaolevan oikeuden sisältöä, ottaa siihen kantaa sekä tulkita sitä vastaamalla kysymyksiin, miten käytännön tilanteissa tulisi toimia (Hirvonen 2011. 21, 25).

Työ on toteutettu kokoamalla yhteen kansainväliset sopimusvelvoitteet sekä kotimainen järjestäytynyttä rikollisuutta koskeva sääntely. Tärkeimmät lähteeni ovat lakitekstit, sopimukset, lainvalmistelutyöt, eri oikeusasteiden langettamat julkiset tuomiot sekä muu oikeuskirjallisuus. Työni 4. luvussa esittelemäni alioikeuksien tuomiot ovat annettu aikavälillä 2015–2019. Osa niistä on niin tuoreita, että ne eivät ole vielä edes lainvoimaisia. Tuomiot ovat eripuolilta Suomea ja antavat hyvän kuvan tämän hetken vallitsevista JR-koventamisperusteen käyttöön liittyvästä oikeuskäytännöstä. Olen pyrkinyt etsimään työhöni mahdollisimman uusia oikeuden päätöksiä, joissa koventamisperustetta on pyritty soveltamaan.

2 MITÄ ON JÄRJESTÄYTYNYT RIKOLLISUUS?

Suomen rikoslaki määrittelee järjestäytyneen rikollisuuden käsitteen rikosoikeudellisesti ja sen rajapinnat sekä soveltamisalan kansallisella tasolla. Nykyisen lainsäädäntömme taustalla vaikuttavat kansainväliset lait ja sopimukset, jotka asettavat kansallisille lainsäätäjille tiettyjä reunaehtoja. Näiden lakien ja sopimuksien tavoitteena on yhtenäistää oikeuskäytäntöä, tehostaa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa sekä täsmentää sen määrittelyä Euroopan alueella. Nykyiseen muotoonsa järjestäytyntä rikollisuutta koskevat säännökset ovat kehittyneet viimeisten neljän vuosikymmenen aikana.

Järjestäytyneen rikollisryhmän rikosoikeudellinen määritelmäsäännös löytyy nykyisin rikoslain (39/1889) 6 luvun 5 §:n 2 momentista. Tämän mukaan: ”Järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka 11 luvun 10 §:ssä tai 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettuja rikoksia.”

Järjestäytyneet rikollisryhmät voivat toimia paikallisesti, kansallisesti tai kansainvälisesti. Laiton huumausainekauppa, talousrikollisuus, ihmiskauppa, ihmisten salakuljetus, laiton asekauppa, alaikäisten seksuaalinen riisto ja lapsipornografia, väkivaltarikokset, rahanpesu ja asiakirjapetokset ovat vain joitakin tapoja, joilla järjestäytyntä ja vakava rikollisuus ilmenee EU:n alueella. Korruptio on suuri uhka demokraattiselle järjestelmälle ja oikeusvaltion perustuksille (Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden strategia, kohti eurooppalaista turvallisuusmallia, s. 14.)

JR-ryhmien rikollinen toiminta voi pitää sisällään muun muassa omaisuusrikoksia, henkeä ja terveyttä uhkaavia rikoksia, talousrikoksia ja huumausainerikoksia. Ryhmät voivat olla rakenteeltaan hierarkkisia tai verkostomaisia ja niiden päämääränä on tuottaa jäsenilleen taloudellista hyötyä tai valtaa rikollisin, mutta myös laillisilta näyttävin keinoin. Järjestäytyneet rikollisryhmät pyrkivät ulottamaan valtaansa myös yhteiskunnan rakenteisiin sekä päätöksentekojärjestelmään (Järjestäytyntä rikollisuus vaikuttaa laajasti yhteiskuntaan, luettu 19.2.2019). Ryhmille on tyypillistä väkivallan käyttö. Sitä käytetään ryhmän sisällä kurinpidollisissa tarkoituksissa, kohdistetaan muita ryhmiä vastaan vahvistamaan omaa asemaa sekä ryhmän ulkopuolelle esimerkiksi kiristämistarkoituksessa (Palo 2010, 29.) Ryhmien

perusluonteelle on tyypillistä, ettei rikoskokonaisuuksia ole suunniteltu ennalta, vaan rikoksia valmistellaan ja toteutetaan ryhmän toiminta-aikana (HE 263/2014 vp, s. 31).

Sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden yhteys on kiistaton. Uudenlaiset ulkoapäin tulevat turvallisuusuhat kuten terrorismi, populistiset ääriliikkeet, rajat ylittävä rikollisuus, Lähi-idän ja Afrikan ekstremismi sekä hybridi-vaikuttaminen, ravistelevat koko maailmaa ja kohdistuvat vaikutuksiltaan myös Suomeen. Lähi-idän sekä Keski-Aasian sodat ja niiden aiheuttama pelko ja toimeentulon puute ajavat ihmisiä liikkeelle. Yhteiskunnan ja ihmisten ongelmat, sekä lain ja järjestyksen puute tarjoavat järjestäytyneelle rikollisuudelle hedelmällisen maaperän kasvaa ja toimia. Laittomasti maassa oleskelevilla ja turvapaikanhakijoilla on kohonnut riski velkaantua rikollisjärjestöille ja joutua hyväksikäytön tai kiristyksen kohteeksi. Järjestäytynyt rikollisuus ei tunne valtioiden välisiä rajoja (Hallituksen selonteko Suomen sisäisestä turvallisuudesta, s. 13–17.)

Järjestäytynyt rikollisuus mukautuu nopeasti tieteen ja teknologian kehitykseen pyrkiessään väärinkäyttämään ja vahingoittamaan vapaata yhteiskuntaa ja sen arvopohjaa. Järjestäytyneen rikollisuuden eri muotoja esiintyy yleensä siellä, missä se saa suurimman taloudellisen hyödyn kasvaa ja toimia mahdollisimman pienellä riskillä hyväksikäyttäen yhteiskunnan laillisia rakenteita. EU:n määritteli järjestäytyneen rikollisuuden yhdeksi sisäisen turvallisuuden prioriteetiksi (Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden strategia, kohti eurooppalaista turvallisuutta, s. 7).

Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen (PTR) tiivis yhteistyö on avainasemassa järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa, paljastamisessa, selvittämisessä ja valtakunnallisen tilannekuvan ylläpitämisessä (Hallituksen selonteko Suomen sisäisestä turvallisuudesta, s. 20.)

2.1 Palermon yleissopimus

Maailmanlaajuinen Yhdistyneiden Kansakuntien Palermon yleissopimus solmittiin parantamaan ja tehostamaan entisestään yhteistyötä kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa (Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen YK:n yleissopimus, 1 artikla). Sopimuksessa on kirjoitettu auki muun muassa järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmä sekä rikollisryhmän toimintaan osallistumiseen liittyviä kriminalisointivelvoitteita.

Suomi allekirjoitti yleissopimuksen 12.12.2000. Palermon yleissopimuksen 5 artiklan velvoitteet kriminalisoida järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen on saatettu kansallisella tasolla lakina voimaan rikoslain 17 luvun 1 a §:ssa.

2.2 EU:n neuvoston puitepäättös järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta

Euroopan neuvoston puitepäättös 2008/841/YOS kokoaa yhteen tavoitteita ja keinovalikoimaa järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi. Puitepäättös velvoitti jäsenvaltioita aktualisoimaan säännösten noudattamisen edellyttävät toimenpiteet ennen 11.5.2010. Tavoitteena on yhtenäistää lainsäädäntöä ja parantaa yhdessä jäsenvaltioiden kykyä torjua järjestäytyntä rikollisuutta. Rangaistuksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa teon vakavuuteen nähden. Tavoitteisiin päästään tiiviillä yhteistyöllä EU:n alueella (Neuvoston puitepäättös järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta, 2008.)

Puitepäättöksen ensimmäinen artikla määrittelee 'rikollisjärjestön' sekä 'rakenteeltaan järjestäytyneen yhteenliittymän' käsitteet. Rikollisjärjestöllä tarkoitetaan jo jonkin aikaa olemassa ollutta, vähintään kolmesta henkilöstä muodostuvaa rakenteeltaan jäsentynyttä ryhmää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen rikoksia. Soveltuvien rikoksien enimmäisrangaistuksen tulee olla vähintään neljä vuotta vankeutta. Rikoksia tehdään suoraan tai välillisesti taloudellisen tai muun aineellisen rikoshyödyn saavuttamiseksi. Rakenteeltaan jäsentyneellä yhteenliittymällä tarkoitetaan yhteenliittymää, joka on tarkoituksella muodostettu rikosten tekemistä varten. Rikollisryhmän kokoonpano ja roolit voivat elää, eikä jäsenyyden tarvitse olla tarkasti strukturoitua tai pysyvää (Neuvoston puitepäättös järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta, 2008.)

Puitepäättös velvoittaa jokaisen jäsenvaltion säätämään rikollisjärjestön toimintaan osallistumisen rangaistavaksi. Rangaistavuus edellyttää tekijältään aina tahallisuutta sekä tietoisuutta teon rikollisjärjestön toimintaa edistävästä vaikutuksista. Lisäksi jäsenvaltioiden on kriminalisoitava yhden tai useamman henkilön väliseen sopimukseen perustuva toiminta, joka toteutuessaan voisi johtaa vähintään neljän vuoden vankeusrangaistukseen. Puitepäättöksessä pyritään yhtenäistämään rangaistusasteikkoa EU:n alueella sekä annetaan kansallisille lainsäätäjille valtuudet säätää rikosten tekeminen osana järjestäytyneen rikollisjärjestön toimintaa rangaistuksen koventamisperusteeksi. (Neuvoston puitepäättös järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta, 2008.)

Euroopan unioni on toiminut pioneerina järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen lainsäädännön kehittämistyössä sekä siihen liittyvän yhteiskuntapoliittisen keskustelun näyttämönä. Neuvoston puitepäätöksessä huomioidaan EU:n ja YK:n suuruusluokkaa olevien kansainvälisten instrumenttien yhteisvaikutus globaalien normien kehittämisessä. Puitepäätös mahdollistaa rikollisjärjestön toimintaan osallistumisen kriminalisoinnin, mutta edellyttää lainsäätäjiltä oikeusvarmuutta ja yhtenäistä linjaa koko rikosprosessin ajan. Neuvoston puitepäätöksessä pyritään synergisoimaan tavoitteet rikollisjärjestön toimintaan osallistumisen rangaistavuudesta, sekä siitä ettei järjestäytyneen rikollisuuden määritelmää tulkita tuomioistuimissa liian ahtaasti (Mitsilegas 2011, 3.)

2.3 EU:n ENFOPOL -kriteerit

EU:n neuvoston päätöksessä 6204/2/97 ENFOPOL 35 REV 2 järjestäytynyt rikollisuus määritellään 11 EU-kriteerin avulla, jotka ovat lueteltuina alla.

- 1) **useamman kuin kahden henkilön yhteistyö**
- 2) ryhmän jäsenillä on omat määrätyt tehtävät
- 3) **ryhmä toimii pitkän tai rajoittamattoman ajan**
- 4) ryhmä käyttää sisäistä kuria
- 5) **ryhmää epäillään törkeistä rikoksista**
- 6) ryhmä toimii kansainvälisellä tasolla
- 7) ryhmä käyttää väkivaltaa tai muita uhkailukeinoja
- 8) ryhmä käyttää peiteyhtiöitä
- 9) ryhmä harjoittaa rahanpesua
- 10) ryhmä pyrkii vaikuttamaan politiikkoihin, julkiseen hallintoon, tiedotusvälineisiin, oikeusviranomaisiin tai talouselämän edustajiin
- 11) **ryhmän toiminnassa taloudellisen hyödyn ja/tai vallan tavoittelu on määrävänä tekijänä** (Järjestäytyneen rikollisuuden EU-kriteerit, 2013.)

Näistä kriteereistä kuuden on täyttyvä, jotta rikollisryhmä täyttää järjestäytyneisyyden rikollisryhmän edellytykset, mutta kursivoidut kohdat 1,3, 5 ja 11 ovat pakollisia.

2.4 Kansalliset lait ja sopimukset

Suomessa ei ole erillistä lainsäädäntöä järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta, vaikka mahdollista tarvetta erityislain olemassaololle on selvitetty. Kaikki järjestäytyntä rikollisuutta sivuavat säännökset ovat sisällytetty rikoslakiin, joita esittelen opinnäytetyössäni seuraavaksi. Järjestäytyneet rikollisryhmät muodostavat rikosoikeudellisesti ongelmallisen sekä erittäin poikkeuksellisen rikosoikeudellisen vastuun tilan, sillä lainsäätäjät ovat tulkinneet rikollisen ryhmän jäsenien muodostavan suuremman rikosentekopotentiaalin, kuin yksittäinen rikoksen tekijä (HE 263/2014 vp, s. 19).

Mikään laki Suomessa ei kriminalisoi järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuulumista, mutta sen jäsenenä tehty rikos voi olla yksi rangaistuksen koventamisperusteista. Järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmäsäännös on sisällytetty rikoslain rangaistuksen koventamisperusteita koskevaan rikoslain 6 lukuun, johon muissa järjestäytyntä rikollisuutta koskevissa säännöksissä viitataan. Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelmaan kirjattiin tavoite tehostaa JR:n torjuntaa. Järjestäytyntä rikollisuus nähtiin edistävän harmaata taloutta ja sekä uhkaavan yhteiskuntarauhaa (Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelma 22.6.2011, s. 27–28). Valtioneuvosto antoi periaatepäätöksensä järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategiassa vuonna 2013, joka vauhditti uusien säännösten voimaan saattamista. Säännösten tarkoituksena oli yhtenäistää järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevaa sääntelyä. Pyrkimyksenä ei ollut ankaroida tuomioita tai laajentaa rangaistavuuden alaa, vaan tehostaa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa (HE 263/2014 vp, s. 1). Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta edellyttää laajaa viranomais- ja sidosryhmäyhteistyötä rikosoikeudellisen sekä hallinnollisin keinoin. Vuonna 2016 hallitus teki selonteon Suomen sisäisen turvallisuuden tilasta. EU:n sisäisen turvallisuuden prioriteeteiksi on määritelty vakavan järjestäytyneen rikollisuuden ennaltaehkäisy ja torjunta (Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta 19.5.2016, s. 11).

2.4.1 Rikoslaki 17 luku 1 a §

Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen (Palermon yleissopimus) säännökset on saatettu Suomessa lakina voimaan rikoslain 17 luvun 1 a §:ssa. Hallitus antoi eduskunnalle asiasta esityksen, jonka pohjalta pykälä säädettiin (HE 183/1999). Nykyiseen muotoonsa säännös päätyi järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevan sääntelyn yhtenäistämisen myötä 1.10.2015. Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta luetteloitettiin kriminalisoidut teko- ja tapaturma-merkistöt. Kaikissa niissä on kyse osallistumisesta rikollisryhmän toimintaan aktiivisilla teoilla (HE 263/2014 vp, s. 33).

Se, joka

perustamalla tai organisoimalla järjestäytyneen rikollisryhmän taikka värväämällä tai yrittämällä värvätä henkilöitä sitä varten,

varustamalla tai yrittämällä varustaa järjestäytyneitä rikollisryhmiä räjähteillä, aseilla, ampumatarvikkeilla tai niiden valmistamiseen tarkoitetuilla aineilla tai tarvikkeilla taikka muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla,

järjestämällä, yrittämällä järjestää tai antamalla järjestäytyneelle rikollisryhmälle koulutusta rikollista toimintaa varten,

hankkimalla, yrittämällä hankkia tai luovuttamalla järjestäytyneelle rikollisryhmälle toimitiloja tai muita sen rikollista toimintaa varten tarvitsemia tiloja taikka kulkuvälineitä tai muita ryhmän rikollisen toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä,

suoraan tai välillisesti antamalla tai keräämällä varoja järjestäytyneen rikollisryhmän rikollisen toiminnan rahoittamiseksi,

hoitamalla järjestäytyneen rikollisryhmän tärkeitä taloudellisia asioita tai antamalla ryhmän rikollisen toiminnan kannalta erittäin tärkeitä taloudellisia tai oikeudellisia neuvoja tai

järjestäytyneen rikollisryhmän rikollisten tavoitteiden saavuttamista muulla vakavuudeltaan näihin verrattavalla olennaisella tavalla aktiivisesti edistämällä

osallistuu 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan, jossa tavoitteena on tehdä yksi tai useampi lainkohdassa mainittu rikos, ja jos tällainen rikos tai sen rangaistava yritys tehdään, on tuomitava järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Mitä 1 momentin 6 kohdassa säädetään oikeudellisesta neuvonnasta, ei koske rikoksen esitutkintaan tai tuomioistuinkäsittelyyn taikka rangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvää oikeudellisen avustajan tai asiamiehen tehtävien hoitamista.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos teosta säädetään muualla laissa yhtä ankara tai ankarampi rangaistus. (RL 19.12.1889/39.)

Säännöksen ensimmäisen momentin 1 kohta kriminalisoi rikollisryhmän perustamistoimet. Ryhmän perustaminen sekä sen organisoiminen on rangaistava osallistumismuoto. Nämä ovat ryhmän syntymisen ja toiminnan jatkuvuuden kannalta hyvin oleellisia toimintatapoja (HE 263/2014 vp, s. 33). Ensimmäinen tekotapatunnusmerkki pitää sisällään myös henkilöiden värväyksen ja sen yrityksen. Värväyksen seurauksena toiminnan kohde liittyy mukaan rikolliseen ryhmään tai sitten teko jää yrityksen asteelle. Huomion arvoista on se, ettei rikollisryhmän perustajan tai organisoijan tarvitse kuulua välttämättä itse ryhmään. Jäsenyys ei ole säännöksen mukaan rangaistavaa (HE 263/2014 vp, s. 33.)

Säännöksen 1 momentin 2 kohta kriminalisoi järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen varustamalla tai yrittämällä varustaa rikollisryhmää erikseen luetelluilla toisen vahingoittamiseen soveltuvalla välineistöllä. Säännöksen kannalta olennaisinta on se, että aseet, esineet ja aineet tulevat nimenomaan rikollisryhmän käyttöön ja niitä edellytetään olevan yhtä useampi. Tuomioistuinkäsittelyssä on lisäksi osoitettava, että luovutetulla välineistöllä on yhteys ryhmän toimintaan (HE 263/2014 vp, s. 33.)

Momentin 3 kohdassa on kyse ryhmän toimintaan osallistumisesta järjestämällä, yrittämällä järjestää tai antamalla järjestäytyneelle rikollisryhmälle koulutusta rikollista toimintaa varten. Kouluttaminen tekotapana ei edellytä toteutuakseen ainoastaan käytännön kouluttamista, vaan se voi olla myös sen järjestämistä. Säännös ei määrittele koulutuksen sisältöä tämän tarkemmin, mutta sen funktio on tukea ryhmän rikollista toimintaa. Esimerkiksi aseiden käyttöön valmentava koulutus on tyypillistä tunnusmerkistön mukaista koulutusta (HE 263/2014 vp, s. 33.)

Momentin 4 kohdassa kriminalisoidaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen hankkimalla, yrittämällä hankkia tai luovuttamalla järjestäytyneen rikollisryhmän käyttöön toimitiloja tai muita sen rikollisen toiminnan edellyttämiä tiloja. Säännös pitää sisällään myös kulkuvälineiden, kuten ajoneuvojen tai muun ryhmän rikollisen toiminnan kannalta erittäin tärkeiden välineiden hankinnan, hankinnan yrityksen tai luovuttamisen käyttöön. Rikollisryhmän toimiala ratkaisee sen, mitkä välineet ovat sen toiminnan kannalta erittäin merkittäviä. Esimerkiksi väärennetyt henkilöllisyystodistukset, matkustusasiakirjat sekä muut arvopaperit voivat olla talousrikoksiin suuntautuneelle rikollisryhmälle muita toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä. Säännös edellyttää rikoksen tekijältä tahallisuutta, joten hyvässä uskossa tai tietämättömyyttään toiminutta vuokranantajaa ei voida rankaista (HE 263/2014 vp, s. 34.)

Momentin 5 kohta tarkoittaa osallistumista järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan suoraan tai välillisesti lahjoittamalla tai keräämällä varoja järjestäytyneen rikollisryhmän rikollisen toiminnan rahoittamiseen. Kohta edellyttää rahoittajalta tahallisuutta ja ymmärrystä siitä että varallisuutta käytetään, tullaan käyttämään tai käytetään osittain nimenomaan rikollisen toiminnan rahoittamiseen. Varoilla tarkoitetaan kaikkea sellaista omaisuutta, jolla on jotain taloudellista arvoa. Esimerkiksi ryhmän nimiin lahjoitetut arvopaperit tai virtuaalivaluutta voidaan katsoa tällaisiksi varoiksi. Varojen kerääminen voi tapahtua esimerkiksi organisoimalla keräys, mutta yksittäisten vähäarvoisten kannatustuotteiden hankkiminen ei ole rangaistavaa (HE 263/2014 vp, s. 34.)

Momentin kohta 6 kriminalisoi järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen hoitamalla järjestäytyneen rikollisryhmän tärkeitä taloudellisia asioita tai antamalla ryhmän rikollisen toiminnan kannalta erittäin tärkeitä taloudellisia tai oikeudellisia neuvoja. Perustuslain (1999/731) 21 § sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen (63/1999) 6 artikla velvoittavat jokaiselle mahdollisuuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäynnin, joten säännös ei koske rikollisryhmän jäsenen oikeudellista avustamista. Kohdassa tarkoitetuilla erittäin tärkeillä taloudellisilla ja oikeudellisilla neuvoilla täytyy olla selkeä yhteys ryhmän rikolliseen toimintaan. Ryhmän tärkeiden taloudellisten asioiden hoitaminen voi tarkoittaa esimerkiksi ryhmän rikolliseen toimintaan liittyvän rahaliikenteen ohjailua. Tärkeät oikeudelliset sekä taloudelliset neuvot voivat liittyä rikolliseen toimintaan tarvittavien bulvaanien perustamiseen, kuittien väärentämiseen tai esimerkiksi virheellisten sopimusten laadintaan (HE 263/2014 vp, s. 34–35.)

Kohdassa 7 on kyse osallistuminen järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan sitä aktiivisesti edistämällä muihin edellisiin kohtiin vakavuudellaan rinnastettavalla tavalla. Osallistuminen edellyttää edellä mainittujen kohtien tavoin tekijältä tahallisuutta ja toiminnan on oltava aktiivista sekä kohdistuttava ryhmän rikolliseen toimintaan. Tällaista toimintaa voisi olla esimerkiksi ryhmän tilojen vartiointi (HE 263/2014 vp, s. 35.)

Rangaistavuuden edellytyksenä on lisäksi se, että henkilö osallistuu rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan, jossa tavoitteena on tehdä yksi tai useampi rikos. Tekotapatunnusmerkkiä luetaan tiivistä yhdessä osallistumista koskevan yleisen tunnusmerkin kanssa, jota esittelen opinnäytteeni seuraavassa luvussa tarkemmin. Osallistumisteon ja toiminnan tavoitteena olevan rikoksen tai rikoksien välillä tulee olla aina olemassa selkeä yhteys. Huomion arvoista on se, että rikoslain 17 luvun 1 a § kriminalisoi myös sellaisen toiminnan sekä sen yrityksen, joka tapahtuu ennen 6 luvun 5 §:ssä 2 momentissa mainittua rangaistavaa menettelyä aikaisemmin, kuten rikollisen ryhmän perustamistoimet (HE 263/2014 vp, s. 35–36.)

2.4.2 Rikoslaki 6 luku 5 §

Rangaistuksen koventamisperusteita käytetään ankaroittamaan rangaistusta, mikäli se katsotaan riittämättömäksi sellaisenaan. Rikoslain 6 luvun 4 §:n rangaistuksen määräämisen yleisperiaate velvoittaa lainkäyttäjän huomioimaan kaikki rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavat tekijät rangaistusta määrättäessä kuitenkin niin, että rangaistus on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttamiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen.

Rikoslain 6 luvun 5 § luetteloi kaikki rangaistuksen koventamisperusteisiin vaikuttavat tekijät, joista rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa, on opinnäytetyöni keskiössä. Muita rangaistuksen koventamisperusteita ovat rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus, rikoksen tekeminen palkkiota vastaan, tekijän rasistinen motiivi ja aikaisempi rikollinen toiminta.

Rangaistuksen koventamisperusteita ovat:

rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus;

rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa;

rikoksen tekeminen palkkiota vastaan;

rikoksen tekeminen rotuun, ihonväriin, syntyperään, kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen perustuvasta vaikuttimesta taikka niihin rinnastettavasta muusta vaikuttimesta; ja

tekijän aikaisempi rikollisuus, jos sen ja uuden rikoksen suhde rikosten samankaltaisuuden johdosta tai muuten osoittaa tekijässä ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä.

Järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteensuostumaa, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta (RL 19.12.1889/39.)

Rangaistuksen koventamisperusteen taustalla on ajatus siitä, että järjestäytynyt rikollisuus on vakava uhka oikeusjärjestyksen suojaamille eduille (HE 263/2014 vp, 3.) Vuoden 2015 lakimuutoksen jälkeen järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmä siirrettiin rangaistuksen koventamisperusteita koskevaan rikoslain säännökseen.

Esittelen opinnäytetyöni seuraavassa luvussa JR-perusteisen koventamisperusteen käytön edellytyksiä tarkemmin, sekä säännöksen 1 momentin 2 kohdan sisältämät järjestäytyneen rikollisryhmän peruspiirteet. Myöhemmin käsittelemässäni oikeustapauksissa on sovellettu tai pyritty soveltamaan nimenomaan tätä rikoslain säännöstä.

2.4.3 Korkeimman oikeuden ennakkopäätökset

Korkeimman oikeuden tehtävä on käyttää ylintä tuomiovaltaa ja valvoa lainkäyttöä. KKO täydentää lainsäädäntöä oikeusohjeillaan ennakkopäätösten muodossa vastaamalla kysymyksiin, joihin laki ei anna selvää vastausta. Ennakkopäätöksillä annetaan oikeusohjeita tulevien vastaavanlaisten tapausten varalta ja pyritään vahvistamaan yhtenäinen toimintalinja riippumatta missä tuomioistuimessa asiaa käsitellään.

Korkeimman oikeiden ennakkoratkaisuilla 2011:41 sekä 2013:90 on edelleen tulkintavaikutusta, vaikka ne ovat annettu ennen lain 564/2015 voimaantuloa. Ratkaisut eivät kuitenkaan ole avainasemassa tuomioistuimissa JR-määritelmäsäännöksen soveltamisen edellytyksiä arvioitaessa, mutta ne ovat selkeyttäneet oikeustilaa. Ratkaisussa 2011:41 KKO hylkäsi koventamisperusteen soveltamisen, mutta säilytti silti langetetut tuomiot kestoaltaan voimassa. Korkein oikeus hylkäsi myös koventamisperusteen soveltamisen ratkaisussa 2013:90, mutta korotti yhden tuomitun tuomiota kahdella vuodella ja lähes saman verran toisen tuomitun kohdalla. Jälkimmäisen tuomion ratkaisussa samat elementit vaikuttivat rangaistuksen määrittämiseen sekä koventamisperusteen soveltamiseen (HE 263/2014 vp, s. 23.)

Ratkaisussa 2011:41 (diaarinumero R2009/491) on kyse rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 kohdan soveltamisesta sekä rangaistuksen mittaamisesta. Tapauksessa vastaajien syyksi oli luettu useita törkeitä huumausainerikoksia. Hovioikeudessa tuomittujen rangaistuksia kovennettiin rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 kohdan perusteella, sillä rikokset katsottiin tehdyiksi vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytyneen ryhmän jäseninä. KKO katsoi kuitenkin loppuratkaisussaan, ettei kyseistä koventamisperustetta voida soveltaa. Bandidos Helsingin ja Support Helsingin kohdalla jäi toteennäyttämättä, että kerhot olisivat järjestäytyneet vakavien rikosten tekemistä varten, tai että vastaajat olisivat tehneet rikoksia kerhon aloitteesta, sen nimiin tai sen lukuun. KKO katsoi että asiassa ei ole esitetty mitään sellaista näyttöä, missä mahdollinen rikoshyöty olisi osoitettu suoraan kerhon hyväksi tai jaettu kerhojen toimintaan osallistuneiden henkilöiden kesken. Vaikka vastaajat olivat toimineet kerhojen yhteydessä ja syyllistyneet vakaviin rikoksiin, ei tämä vielä riitä muodostamaan oletusta siitä, että kyseessä olisi säännöksessä tarkoitettu järjestäytynyt rikollisryhmä. Ennakkoratkaisu ohjaa lainkäyttäjää oikeaan suuntaan heidän arvioidessaan milloin koventamisperustetta voidaan soveltaa ja milloin ei.

Edellistä tuoreemmassa korkeimman oikeuden ratkaisussa 2013:90 (diaarinumero R2013/20) on kyse kahdesta murhan yrityksestä sekä muista rikoksista, joissa hovioikeus oli tuominnut vastaajat pitkiin vankeusrangaistuksiin. Tuomioita mitattaessa osan vastaajista katsottiin tehneet rikokset vakavien rikosten tekemisestä varten järjestäytyneen Cannonball MC:n jäseninä, joten koventamisperustetta sovellettiin hovioikeudessa. Ratkaistavana olevassa asiassa kysymys on rikoksista, joiden tekoajankohta sijoittuu Euroopan neuvoston puitepäättöksen 2008/841/YOS antamisen jälkeiseen ajanjaksoon, joten rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 kohdan soveltamisen kannalta tulee arvioitavaksi puitepäättöksen merkitys.

Syyttäjä esitti laajan selvityksen CMC:n jäsenten tekemistä rikoksista ja nimesi todisteena aiemman Turun hovioikeuden tuomion, jossa esiintyi useita kerhon jäseniä. Osa hovioikeuden tuomion henkilöistä oli myös käsiteltävässä asiassa vastaajina ja heidät oli tuomittu vakavista teoista vankeusrangaistuksiin. KKO kuitenkin katsoi, ettei aiemmilla tuomioilla, jossa CMC:n on katsottu olevan rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu rikollisryhmä, ole sellaista positiivista todistusvoimavaikutusta, mitä voitaisiin käyttää suoraan ryhmän järjestäytyneisyyden arvioinnissa lähtökohtana. Tuomiolla on kuitenkin todistusvaikutusta arvioitaessa koventamisperusteen sovellettavuutta nyt käsiteltävässä asiassa, sillä organisaation jäsenten aiemmin tekemät rikokset viittaavat järjestäytymisen rikollisesta tarkoituksesta. KKO katsoi, ettei käsiteltävänä olevat kosto-tyyppiset ryhmän entisten ja nykyisten jäsenten väliset rikokset ole luonteeltaan sellaisia, että niiden tekemistä voitaisiin tuomiossa kuvatuissa olosuhteissa pitää CMC:n järjestäytymisen tarkoituksena. Taloudellisen hyödyn tavoittelun kriteeri jää sovellettavien rikosten osalta täyttymättä, mikä on hallituksen esitöiden mukaan luonteenomaista järjestäytyneille rikollisryhmille (HE 263/2014 vp, s. 30). Lisäksi KKO totesi perusteluissaan, ettei kyseisessä tapauksessa syyksi luettujen rikostenkaan perusteella voida tehdä ratkaisevia päätelmiä yhteen liittymisen rikollisesta tarkoituksesta, eikä asiassa ole myöskään esitetty selvitystä muiden kuin nyt käsiteltävinä olleiden rikosten suunnittelemisesta.

Vaikka vaatimus koventamisperusteen soveltamisesta ei oikeudessa toteutuisikaan, on ratkaisuisissa tästä huolimatta saatettu todeta vastaajan kuuluneen ryhmään, jota voidaan pitää järjestäytyneenä rikollisryhmänä. Rikoksen täytyy voida katsoa liittyvän riittäväällä laajuudella ryhmän toimintaan (HE 263/2014 vp, s. 12.)

3 KOVENTAMISPERUSTEENA RIKOKSEN TEKEMINEN OSANA JÄRJESTÄYTYNEEN RIKOLLISRYHMÄN TOIMINTAA

Rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa on yksi aiemmin esitellyistä rangaistuksen koventamisperusteista, joka löytyy rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa. Pykälän toisesta momentista löytyvän järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmäsäännöksen mukaan jokaisen kohdan on täytyttävä, jotta koventamisperustetta voidaan rangaistusta määrättäessä soveltaa.

3.1 Soveltamisen edellytykset

Rikollisen teon on oltava rikollisryhmän näkökulmasta sillä tavoin merkityksellinen, että se voidaan tulkita osaksi ryhmän rikollista toimintakokonaisuutta. Tämä relevanssikriteerin toteutuminen edellyttää tehdyiltä rikokselta seuraavia kriteerien täyttymistä:

- rikoksella ryhmän hyväksyntä
- ryhmän puolesta, hyväksi tai sen nimissä tehty rikos
- ryhmän rikollisen toimintakokonaisuuden mukainen rikos

Arviointi tehdään aina käsiteltävän tapauksen kokonaisuuden ja siinä vallitsevien olosuhteiden perusteella. Näiden edellytysten toteennäyttämistä ei ole suoraa rautalankamallia. Mikäli henkilö tekee rikoksen oma-aloitteisesti pyrkimyksenään päästä menettelyn seurauksena ryhmän jäseneksi, relevanssikriteerin toteutumiseen vaadittavat edellytykset eivät tule täytetyiksi (HE 263/2014 vp, s. 29.)

Ryhmän hyväksyntä voi näyttäytyä esimerkiksi siten, että ryhmän johto on tehnyt päätöksen ja antanut suoraan taikka välillisesti käskyn rikoksen suorittamisesta tai muuten ollut aktiivinen rikollisen teon alkuun saattamisessa. Päätös rikollisesta teosta voidaan tehdä myös kollektiivisesti ryhmän jäsenien kesken. Jäsenistö on voinut sopia ennakkoon, että tiettyjen ehtojen mukaiset rikokset voidaan tehdä ryhmän lukuun ilman erillistä määräystä tai sopimusta (HE 263/2014 vp, s. 29.)

Kun rikos on tehty ryhmän puolesta, hyväksi tai nimissä, rikos voidaan tulkita tehdyksi ryhmän lukuun. Esimerkiksi rikoshyödyn toimittaminen ryhmälle voi olla peruste tulkinnalle, että rikos on tehty nimenomaan ryhmän hyväksi. Lainsäädäntömme ei kuitenkaan tunne kollektiivista rikosvastuuta (HE 263/2014 vp, s. 29.) Kysymys kuuluukin kuinka läheisesti yksittäisen henkilön osallistumisen on liityttävä käsiteltävään päärikokseen?

Toisaalta jos rikoksen tekijä on rikollisryhmän jäsen, ei se tarkoita automaattisesti sitä, että rikos on tehty ryhmän lukuun. Koventamisperusteen soveltaminen vaatii rikosentekijältä aina tahallisuutta ja ymmärrystä siitä, että rikos on tehty osana JR-ryhmän toimintaa. Esimerkiksi lyhytkestoisen rikollisryhmän jäsenyyden vuoksi rikoksen tekijä ei välttämättä vielä tunne täysin ryhmän toiminnan peruseriaatteita ja ryhmän rikollista toimintakokonaisuutta. Rikoksen tekeminen osana organisoidun rikollisryhmän toimintaa ei sovellettaessa aina edellytä rikollisryhmän jäsenyyttä, mutta vaatii tuomioistuimessa menestyäkseen hyvät perustelut (HE 263/2014 vp, s. 29–30.)

Pykälän 2 momentin määritelmäsäännöksen mukaan yhteenliittymä toimii yhteistuumin tehdäkseen rikoksia, joista säädetyn enimmäisrangaistuksen tulee olla vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka rikokset kiihottamisesta kansanryhmää vastaan tai oikeudenkäytössä kuuluttavan uhkaaminen (HE 263/2014 vp, s. 30). Kriteeri edellyttää rikoksen palvelevan rikollisryhmän toimintakokonaisuutta. Jos rikollisryhmän toimintakokonaisuus koskee esimerkiksi omaisuusrikoksia, kriteerin piiriin tulevat ainoastaan tarpeeksi vakavat omaisuusrikokset. Näin ollen satunnaisen pahoinpitelyn ei katsota kuuluvan rikollisryhmän toimintakokonaisuuteen, vaan sen sijaan sovellettavaksi tulevat rikoslain 5. luvun säännökset. Rikollisryhmän toimintakokonaisuuteen kuuluvat rikokset voivat laajentua tai muuttua. Ryhmä voi omaisuusrikosten sijaan keskittyä esimerkiksi huumausainerikoksiin (HE 263/2014 vp, s. 30.)

Koventamisperusteen käyttö ei ole aina ongelmaton. Hyvä esimerkki sen haastavuudesta ovat tapaukset, joissa tekijä on osallisena rikoksen tekemisessä muiden painostuksesta tai ryhmäkurin pakottamana. Sama seikka voi puoltaa rangaistuksen koventamista, kun taas toisissa olosuhteissa se voi olla lievennyksen aihe (HE 44/2002 vp, s. 192.) Koventamisperusteen soveltaminen edellyttää tekijältään aina ymmärrystä sekä tahallisuutta. Rikoksien tekemistä varten järjestäytyneeseen ryhmään liittyminen tai muulla tavoin sen toimintaan osallistuminen ovat jokaisen tietoinen valinta.

Mittaamisperusteen soveltaminen saattaa osoittautua ongelmalliseksi erityisesti tapauksissa, joissa tekijä on mukana rikoksen tekemisessä muiden painostuksesta ja ryhmäkurin vaikutuksesta. Tässä niin kuin useissa muissakin tapauksissa tulee esiin rangaistuksen mittaamisperusteiden kaksinainen luonne: sama seikka saattaa eräissä tapauksissa puoltaa rangaistuksen koventamista, toisissa olosuhteissa se voi vuorostaan olla lievennyksen aihe.

3.2 Järjestäytyneen rikollisryhmän reunaehdot

Järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistämisen myötä 1.10.2015 voimaan tulleen 6 luvun 5 §:n 2 momentti asettaa järjestäytyneen rikollisryhmän määrittämäsäännöksen reunaehdoiksi seuraavat vaatimukset:

- 1) koko
- 2) kesto
- 3) rakenne
- 4) yhteistuumaisuus
- 5) vakavien rikosten tekemistä koskeva tarkoitus

Ryhmän tulee olla kooltaan vähintään kolme henkilöä, jotka ovat kaikki rikosoikeudellisen vastuukärrajan saavuttaneita. Tämä vaatimus on ehdoton ja kirjattu selkeästi lakiin. Ryhmän jäsenet voivat olla eri ajankohtina eri henkilöitä, kunhan ryhmän kokoon liittyvä vähimmäisvaatimus täyttyy. Kahden henkilön muodostamaa yhteenliittymää ei voida lain puitteissa määrittellä järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi, vaikka muut edellytykset täytyisivätkin (HE 263/2014 vp, s. 31.) Ryhmän kokoa koskeva vaatimus voi kaikessa yksinkertaisuudessaan osoittautua kuitenkin ongelmalliseksi. Ryhmä voi hyödyntää esimerkiksi samaa ulkopuolista rahanpesuun erikoistuvaa asiantuntijapalvelua muiden rikolliseksi luokiteltujen ryhmien tavoin. Asiantuntijatoimintojen osalta nousee esiin tulkintakysymys, onko kyseessä itsenäinen palvelun tarjoaja vai onko toiminto osa järjestäytyneitä rikollisryhmiä (Palo 2010, 164).

Toinen vaatimus koskee ryhmän olemassaolon kestoa ja on sanamuodoltaan väljempi. Rikollisryhmä muodostetaan pidempiaikaisella tai epämääräisellä aikavälillä tehtäviä useampia rikoksia varten. Toiminnan kestolle ei voi määrittää minimiaikaa, mutta muiden edellä

mainittujen kriteerien täytyminen vaatii ryhmän olemassaololta käytännössä jonkinlaista historiaa. Lain esitöiden mukaan vähintään vuoden mittainen toiminnan kesto on pituudeltaan riittävä täyttämään ryhmän toiminnan kestoja koskevan vaatimuksen, kun taas kaksi viikkoa ei ole tarpeeksi pitkä ajanjakso. Kuukausissa mitattava toiminnan kesto tulee harkita aina tapauskohtaisesti (HE 263/2014 vp, s. 31.) Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden antamassa tuomiossa R 17/106 näytettiin toteen ryhmän toimineen aktiivisesti Suomessa maaliskuusta 2015 aina syyskuuhun 2016 asti. Ryhmän toiminnassa rikoksia oli suunniteltu ja niitä oli toteutettu voimassaolon aikana huomattava määrä. Oikeus katsoi näiden seikkojen puoltavan sitä tosiasiaa, ettei ryhmää ole perustettu yksittäisen rikoksen tekemistä varten, vaan järjestäytyneelle rikollisryhmälle tyypillisellä tavalla pidempiaikaista rikollista toimintaa varten. Ryhmän olemassaolon kestoja koskevan kriteerin toteennäyttäminen voi olla haastavaa, jos ryhmän jäsenistö vaihtuu usein. Toisaalta epävarmoissa tilanteissa muiden vaatimusten sekä kokonaisarvostelun merkitys kasvaa (Palo 2010, 166).

Kolmas edellytys sisältää vaatimuksen ryhmän jäsenyhteisistä rakenteista sekä eriytyneestä työnjaosta. Ryhmän tulee olla rakenteeltaan sellainen, että se toteuttaa ryhmän perustarkoitusta; yhteistuumin tapahtuvaa säännöksessä tarkoitettujen rikoksien tekemistä. Rikollisryhmien perusedellytys on jonkinasteinen hierarkkisuus sekä käskyvaltasuhteiden olemassaolo, jotta ryhmä kykenee rikollista toimintaansa koskevaan päätöksentekoon ja ryhtymään päätösten toteuttamiseen käytännössä. JR-ryhmä voidaan nähdä pidemmällä aikavälillä tehtävien rikosten tekemiseen käytettävänä alustana, joka ei ole rajoittunut yksittäisten rikosten tekemiseen (HE 263/2014 vp, s. 31.) Kuinka hierarkkinen ryhmän tulee olla ja voiko käskyvaltasuhteiden puuttuminen olla este sille, ettei ryhmään sovellettaisi rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 momentin mukaista koventamisperustetta? Tärkeintä on se, että ryhmällä on olemassa jonkinlainen rakenne, joka palvelee pidempiaikaista suunnitelmallista rikollista yhteistyötä. Ryhmä mahdollistaa tehokkaan päätösten tekemisen myös silloin, kun jäsenistö ei ole asiasta yksimielisiä. Edellä mainittu vaatimus on ehdoton rikollisryhmän erottamiseksi tavanomaisesta kertaluonteisesta yhteistyöstä, jonka osalta kukin osallistuja harkitsee itsenäisesti haluaako osallistua suunnitteilla olevaan rikokseen. Päätöksenteko voi olla kollektiivista, muttei sellaista, että jokainen osallistuja päättää itsenäisesti milloin ja miten osallistuu rikosten tekemiseen. (Palo 2010, 170.)

Koko ajan ollaan menossa enenevässä määrin siihen suuntaan, että ryhmien jäsenistö toimii monikansallisesti yli valtion rajojen. Tämä on Euroopan vapaan liikkuvuuden varjopuolia.

Tapauksessa R 17/106 ryhmän johtajana Latviasta käsin toiminut A lähetti B:n, C:n, D:n ja E:n Suomeen anastamaan perämoottoreita ja maksoi heille tästä palkkaa. A vastaanotti anastetut perämoottorit Latviassa, muutti niiden tunnistetietoja ja myi ne eteenpäin.

Huomion arvoista on se, että kansallisen säännöksen esityöt eivät ota kantaa mitä rikollisuuden lajia tehdyn rikoksen tulee edustaa. Kyseeseen voivat tulla kaikki riittävän vakavat rikokset henkeen terveyteen kohdistuvista rikoksista huumausainerikoksiin. Rajanvetoa ei ole tehty sen mukaan, tuottaako tehty rikos taloudellista hyötyä vaiko ei (HE 263/2014 vp, s. 32.)

Rikosten tekemistavoitteen on vastattava todellisuutta ja uhan ryhmän puitteissa tehtävistä rikoksista on oltava aiheellinen. Pelkkä aikomus, ajatusten vaihtaminen tai suullinen sopiminen tehtävistä rikoksista ei vielä riitä. Näiden lisäksi vaaditaan selkeitä suunnitelmia, joista ilmenee esimerkiksi rikoksen kohde, tekotapa tai tekoaika. Mahdollisen rangaistuksen edellytys on toteutunut rikos tai sen yritys. Juuri vakavien rikoksien tekemistarkoitus erottaa rikollisryhmät muista laillisista organisaatioista (Palo 2010, 173–174.)

4 OIKEUSTAPAUSTEN ESITTELY

Tässä luvussa esittelen eri alioikeuksien antamia ratkaisuja niistä rikoksista, joissa on tuomiota mitattaessa sovellettu tai syyttäjäjohtoisesti pyritty soveltamaan rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 kohdan mukaista koventamisperustetta. Tulen esittelemään tuomioissani vain niitä rikoksia ja ne henkilöt, joiden tekemissä rikoksissa koventamisperustetta on pyritty soveltamaan. Lopulliseen tuomioon vaikuttavat lisäksi myös kokonaisarvostelu ja muu rikollisuus. Tuomiot ovat aikaväliltä 2015-2019 ja ne ovat kerätty tuomioistuimista eri puolilta Suomea.

4.1 Sijoituskaupasta syntynyt törkeä kiristys R 15/7576

Tapauksessa R15/7576 vastaajat A, B, C ja D ovat yhdessä pakottaneet sekä yrittäneet pakottaa suullisesti uhaten asianomistaja E:n luopumaan taloudellisesta edusta, johon vastaajilla ei ole ollut laillista oikeutta. Rikoksen teko aika sijoittuu 11.2.2012–20.9.2012 välille. Vastaajat ovat tekaisseet velan sekä perintäpalkkioita, jotka olivat rikollisen teon alussa 750 000 euroa ja lopussa 1,8 miljoonaa euroa. Vastaaja C oli sijoittanut asianomistaja E:n yhtiöön useita kertoja rahaa yhteensä 700 000–750 000 euroa niin, että sijoitusten takaisin maksu oli erääntynyt yhteensä vähintään 300 000–330 000 euroa.

Syytteen mukaan A, B ja C uhkasivat E:tä edellä mainitun velan perinnällä useita kertoja. B saapui sovittuun tapaamiseen pukeutuneena vaatteeseen, jossa oli United Brotherhood -nimisen järjestäytyneen rikollisryhmän tunnus ja toi ryhmän jäsenyytensä muissakin asiayhteyksissä esiin. B oli lisäksi uhannut suusanallisesti E:tä hänen läheisiinsä kohdistuvalla väkivallalla. Vastaajat A ja C olivat lähettäneet velanperintään liittyviä uhkauksia sisältäneitä sähköposteja E:lle.

Vastaaja B oli vaatinut E:tä saapumaan seuraavaan tapaamiseen, minne myös vastaaja D oli tullut B:n pyytämänä mukaan. Tapaamisessa D oli pukeutunut UB -tunnukselliseen vaatteeseen tehostaen näin jo aiemmin luotua uhkaa rikollisryhmän osallisuudesta asiaan ja väkivallan käyttämisestä. Vastaajat B ja D vaativat tapaamisessa asianomistajalta 50 000 euroa korvauksena siitä, ettei UB osallistuisi tämän enempää velanperintään. B ja D ilmoittivat että summa peritään E:n perheeltä ja lähipiiriltä, mikäli hän ei maksaisi sitä itse. Tämän seurauksena E luovutti pakotettuna 50 000 euroa vastaaja B:lle.

Asianomistaja E luovutti C:lle ja tämän määräysvallassa olleille yhtiöille rikoksen tekoaikana yhteensä ainakin 300 000 euroa tilisiirtoina sekä käteisenä rahana. Tämän lisäksi vastaajat olivat uhkaamalla pakottaneet E:n maksamaan yhteensä vähintään 84 000 euroa oikeudettomina palkkioina B:n hallinnoimalle pankkitilille B:n ja D:n osallistumisesta kiristykseen järjestäytyneen rikollisryhmän nimissä.

Tuomio JR-perusteisen koventamisperusteen mukaan:

Helsingin kärjäoikeus tuomitsi vastaajat A:n, B:n, C:n ja D:n rangaistukseen törkeästä kiristyksestä. Kärjäoikeus katsoi, että A ja C ovat teon alullepanijat ja he ovat olleet tietoisia B:n yhteyksistä UB:hen pyytäessään hänet mukaan perintään. Syyttäjän rangaistusvaatimuksen perusteella B ja D olivat tehneet rikoksen osana UB:n rikollista toimintaa ja tämä on otettava rangaistusta mitattaessa koventamisperusteena huomioon. Tekoajankohtana B on ollut kyseisen ryhmän jäsen ja D sen johtaja. UB on todettu järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi useissa eri alioikeuksien lainvoimaisissa tuomioissa. Ryhmällä on oma logo, logolla varustettuja vaatteita sekä kerhotila. Myös KRP:n asiantuntijatodistajan kertomuksen perusteella UB:n katsottiin olevan tekoajankohtana vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytynyt rikollisjärjestö.

Kärjäoikeus toteaa laittoman perintätoiminnan olevan tyypillinen JR-ryhmien toimintakokonaisuuteen kuuluva rikos. Asianomistajaan kohdistuvan uhan luontiin ja ylläpitoon käytettiin hyväksi vastaajien jäsenyyttä ryhmään sekä UB:n väkivaltaista mainetta.

Kärjäoikeus tuomitsi vastaaja B:n 2 vuoden vankeusrangaistukseen törkeästä kiristyksestä. Vastaaja D:lle tuomittiin 4 kuukauden ehdoton vankeusrangaistus samasta rikoksesta, johon vaikutti aikaisempi ei-lainvoimainen tuomio. Molemmissa tuomioissa sovellettiin rikoslain 6 luvun 5 §:n mukaista JR-koventamisperustetta.

Tapausta käsiteltiin uudestaan maaliskuussa 2018 Helsingin hovioikeudessa. Syyttäjän mukaan B:n ja D:n rangaistukset olivat liian lievät verrattessa aiempaan oikeuskäytäntöön. Rikollisryhmän johtajan satojen tuhansien eurojen kiristyksestä saama rangaistus tulisi olla lähempänä enimmäisrangaistusta. Törkeän kiristyksen rangaistusasteikko on vähintään 4 kuukautta ja enintään 4 vuotta vankeutta. Asianomistajan uhkaamisessa oli käytetty hyväksi UB:n todellisiin väkivaltarikoksiin perustuvaa väkivaltaista mainetta. Syyttäjän mukaan D oli ollut tietoinen asianomistajaan kohdistuvan kiristyksen vaiheista myös teon loppupuolella.

lolla ja olisi rikollisryhmän johtajana voinut halutessaan määrätä kiristyksen päättyvän. Lisäksi D oli syyskuussa 2012 maksanut UB:n vaikutuspiirissä olleen yhtiön tilille varoja, joista D:n on täytynyt olla tietoinen. Tuomitut puolestaan vaativat kaikkien syytteiden hylkäämistä.

Rikoksen tekoaikana olivat voimassa vielä vanhat JR-säännökset, joten hovioikeuden arviotavaksi tuli kysymys kumpaa lakia tilanteessa tulisi soveltaa. Tekoajankohtana voimassa olleen rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 kohdan mukaan rangaistuksen koventamisperuste oli rikoksen tekeminen vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytyneen ryhmän jäsenenä (515/2003). Rikoslain 3 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan lainkäyttäjien tulee soveltaa sitä lakia, joka on ollut rikoksen tekoajankohtana voimassa. Samaisien pykälän 2 momentti pitää sisällään kuitenkin lievimmän lain periaatteen. Jos rangaistusta mitattaessa on voimassa lievempi laki kun rikoksen tekohetkellä, tulee tätä lakia soveltaa, mikäli se johtaa lievempään lopputulokseen. Lain 564/2015 säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä todettiin, että JR-säännöksissä on kyse nimenomaan rikoksien tekemisestä osana ryhmän toimintaa ja luovuttiin ilmaisusta rikoksen tekemisestä rikollisryhmän jäsenenä (HE 263/2014 vp). Hovioikeus katsoi, että käsiteltävässä asiassa sovelletaan tekohetkellä voimassa ollutta lainsäädäntöä, sillä uuden lain soveltaminen ei johtaisi lievempään lopputulokseen.

Helsingin hovioikeus katsoi, ettei vastaajien rangaistusseuraamusten muuttamiselle ole tarvetta koventamisperusteen soveltamisen osalta. Tuomio on lainvoimainen.

4.2 Riidasta seurannut törkeän kiristyksen yritys R 18/5013

Vastaajaa A syytetään huhtikuussa 2018 Turussa tapahtuneesta törkeästä kiristyksen yrityksestä. Asiaa puitiin 23.1.2019 Varsinais-Suomen käräjäoikeudessa. Tapauksen alku juontaa juurensa asianomistaja C:n sekä vastaaja B:n väliseen riitaan piikkiöläisessä ravintolassa, jossa molemmat osapuolet kävivät toisiinsa käsiksi. Tämän seurauksena B on kertonut tuntevansa henkilöitä UB-rikollisjärjestöstä ja oli puhelimitse yhteydessä vastaaja A:han.

Vielä samana iltana A soitti C:lle ja vaati tapaamista vedoten aiempiin tapahtumiin. Tapaaminen sovittiin seuraavalle päivälle ravintolaan, jossa A vaati C:ltä 500 euroa kahden viikon sisällä tai muuten hän tekisi asianomistajaan reiän. C lupasi toimittaa rahat A:lle ja kaksikko

sopi julkisia tapaamispaikkoja, joista vasta kolmanteen asianomistaja meni itse paikalle. Tapaaminen keskeytyi ulkopuolisen ilmaannuttua paikalle. Tämän jälkeen A oli lähestynyt C:tä viestein, ääniviestillä sekä soittaen. Teko jäi yrityksen asteelle, koska A ei ollut onnistunut saamaan C:ltä rahaa. A kuului syytekohtassa mainitun rikoksen tekoajankohtana UB:n käskyvallassa olevaan alajärjestöön Bad Unioniin, jonka vuoksi syyttäjä ajoi asiassa koventamisperusteen soveltamista. Rikos oli tehty järjestäytyneen rikollisryhmän jäsenenä ja osana sen toimintaa.

Tuomio JR-perusteisen koventamisperusteen mukaan:

KRP:n asiantuntijatodistaja antoi lausunnossaan selvityksen UB-kerhosta ja sen toimintaperiaatteista. Lausunnon mukaan UB oli fuusioitunut vuonna 2010 kolmesta aiemmin perustetusta rikollisryhmästä ja loppuvuodesta 2016 sen alaisuuteen perustettiin BU. Sen pääasiallinen tehtävä oli avustaa UB:ta rikollisessa toiminnassa. Poliisin mukaan huumausainerikokset ja velanperintä taloudellisen hyödyn saamiseksi kuuluvat UB:n rikolliseen toimintakokonaisuuteen. Lausunnossa UB:ta kuvataan hierarkkiseksi organisaatioksi, jonka jäsenistö koostuu eriasteisista kutsujäsenistä. Kuria noudatetaan ja sääntöjen noudattamatta jättäminen on sanktioitu. UB:n jäsenet käyttävät ulkoisia tunnuksia, kuten jengiliivejä ja muita tunnuksellisia vaatteita sekä asusteita. Syyttäjän esittämän oikeuskäytännön mukaan UB -ryhmä on tulkittu rikoslain 6 luvun 5 §:n tarkoittamaksi järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi, jonka tiloissa ja käskyvallan alla BU toimii.

Asiantuntijatodistajan mukaan A on ollut keskeytyksettä UB:n jäsen jo ennen rikoksen tekoaikaa, eikä vastaaja kieltänyt jäsenyyttään myöskään itse. Jäsenyyden puolesta puhui lisäksi kotietsinnän yhteydessä löytynyt tunnuksellinen huppari sekä teletietojen paikannus UB:n ja BU:n kerhotilojen läheisyyteen.

Edellä mainituilla perusteilla Varsinais-Suomen käräjäoikeus tuomitsi A:n vuoden ehdolliseen vankeusrangaistukseen törkeästä kiristyksen yrityksestä, sillä syyksi luetun rikoksen vakavuus ja rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys eivät edellytä määräämään rangaistusta ehdottomana. A:lla ei ollut myöskään mainittavaa aiempaa vastaavanlaista rikoshistoriaa. Rangaistuksessa sovellettiin syyttäjän ajamaa rangaistuksen JR-koventamisperustetta. Tuomio ei ole vielä lainvoimainen.

4.3 Lukuisia törkeitä perämoottorivarkauksia R 17/106

Vastaajia A, B, C, D, E, F, G ja H syytetään lukuisista törkeistä 8.9.2015–7.9.2016 tapahtuneista omaisuusrikoksista lähes koko Suomen alueella. Anastuksen kohteena olivat huomattavan arvokkaat yhteensä 530 700 arvoiset perämoottorit lisälaitteineen ja muutamat veneilyyn liittyvät varusteet.

Kaikissa anastusrikoksissa toistuu sama kaava: Vastaaja E lähettää osan tai kaikki vastaajat D:n, B:n, C:n ja G:n Latviasta Suomeen anastamaan perämoottoreita ja muita arvokkaita veneen osia tarkoituksenaan myydä itse niitä eteenpäin Latviassa. Vastaaja H on osallistunut anastusrikoksiin avunantajan asemassa myymällä omistuksessaan olevan henkilöauton D:lle. Ajoneuvoa käytettiin useissa syytteessä kuvatuissa anastusrikoksessa liikkumiseen sekä anastetun omaisuuden kuljettamiseen tekopaikoilta välivarastoon. Lisäksi H on kaupanteosta huolimatta pitänyt ajoneuvon omissa nimissään ja kirjoittanut siitä D:lle luovutuskirjan aina D:n saapuessa Suomeen tekemään rikoksia. D:n ei ole tarvinnut rekisteröidä kyseistä ajoneuvoa omiin nimiinsä missään vaiheessa ja hänen henkilöllisyytensä ei ollut yhdistettävissä tekopaikoilla liikkuneeseen ajoneuvoon. D sai jokaisesta luovutuskirjan kirjoittamisesta erillisen palkkion. E järjesti keikkamiehille majoituksen maassaolon ajaksi sekä vastaaja A:n kautta anastetun omaisuuden välivarastoinnin sekä kuljetuksen eteenpäin Latviaan. Keikkamiehet etsivät itse sopivia anastuskohteita ympäri Suomea.

Tuomio JR-perusteisen koventamisperusteen mukaan:

Rangaistuksen määräämisessä huomioidaan myös vanhat JR-säännökset ennen 1.10.2015 lakimuutosta, sillä osa rikoksista on tehty ennen lakiuudistuksen voimaantuloa. Käräjäoikeus katsoi kaikkien vastaajien toimineen yhteistuumin osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa, kuten rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 kohta on sen 1.10.2015 voimaan tullessa muodossa tarkoittanut. Koventamisperustetta ei sovellettu ennen lakimuutosta tehtyihin rikoksiin, sillä käräjäoikeus katsoi, ettei rikollisryhmän jäsenyys tullut toteennäytetyksi vanhojen säännösten edellyttämällä tavalla. Käräjäoikeus katsoi E:n johtaneen ryhmän toimintaa esitettyjen todisteiden perusteella, vaikkei saapunut missään vaiheessa itse rikoksien tekoaikana Suomeen. E:tä pidettiin tapahtuneista rikoksista ajan tasalla tekstiviestein ja hän maksoi muiden tekijöiden palkkiot. Ryhmään on kuulunut koko ajan vähintään kolme henkilöä D, E sekä A. Muut vastaajat olivat toiminnassa mukana eri ajanjaksoina. Ryhmä täytti järjes-

täytyneen rikollisryhmän kriteerit ryhmän olemassaolon keston puolesta, sillä pitkään jatkunut rikollinen toiminta keskeytyi vasta kiinniottoihin syyskuussa 2016. Jokaisella vastaajista oli rikoksien laajamittaisessa tekemisessä selkeä rooli. Osa lähetettiin Suomeen tunnustelemaan sekä tekemään fyysiset anastusrikokset ja toimittamaan anastettu omaisuus eteenpäin. Eri henkilö huolehti varastoinnista, anastettujen perämooottorien kuljetuksesta Suomesta Latviaan sekä tunnistetietojen muuttamisesta sekä myymisestä eteenpäin. Eriytynyt työnjako edesauttoi toiminnan jatkumisen ja paljastumatta jäämisen. Riidatonta asiassa oli myös se, että vastaaja D oli ohjeistanut muita keikkamiehiä E:n antaman ohjeistuksen mukaan. Yhteistuumaisuuden vaatimus tuli toteennäytetyksi eriytetyllä työnjaolla, ja että toiminta sai jatkaa pitkään ilman kiinnijäämistä. Kansainvälinen organisoitu ryhmä teki rikoksia aina samanlaisella toimintamallilla ja kuljetti anastetun omaisuuden ulkomaille myytäväksi. Rikoksien tekemisessä on hyödynnetty jokaisen erityistaitoja, osaamista sekä ammattitaitoa. Lisäksi anastettujen perämooottoreiden kuljetus Suomesta Latviaan on kyetty hoitamaan laillisen kuljetustoiminnan yhteydessä, mikä on merkittävästi vaikuttanut siihen, ettei anastusrikosten tekijöiden ole tarvinnut kuljettaa anastamaansa omaisuutta välittömästi pois Suomesta, mikä olisi lisännyt kiinnijäämisriskiä Suomesta poistuttaessa. Vakavien rikosten tekemistä koskeva tarkoitus törkeästä varkaudesta säädetty enimmäisrangaistus on 4 vuotta ja ammattimaisesta kätkemisrikoksesta 6 vuotta vankeutta. Siten rikosten vakavuutta koskeva edellytys täyttyy. Törkeän varkauden täyttäviä rikoksia syytteessä on useita kymmeniä, joten voidaan myös todeta ryhmän tarkoituksena olevan useiden vakavien rikosten tekeminen. Huomioitava on, ettei koventamisperusteen soveltamista ole rajattu pelkästään vakaviin rikoksiin. Varkauteenkin tai sellaisen yritykseen koventamisperustetta voi ja tulee tässä tapauksessa soveltaa, koska nyt kyseessä olevat lievemmat teot ovat kuitenkin olleet osa ryhmän samaa rikollista toimintakokonaisuutta. Rangaistuksen määräämisessä laitettiin painoarvoa myös sille seikalle, ettei kaikkien ryhmän jäsenien tarvitse osallistua jokaiseen yksittäisen rikoksen suunnitteluun tai sen toteuttamiseen. Osan panos rikoksien tekemisessä ja täytäntöönpanotoimissa on ollut suurempi kuin toisten.

Itä-Uudenmaan käräjäoikeus antoi asiassa tuomionsa 11.4.2017. Ratkaisu nojasi henkilötodisteluiden lisäksi aihetodisteluun, kuten laivayhtiöiden matkustajalistoihin, vastaajien matkapuhelimista taltioituihin tekstiviesteihin, teletunnistetietoihin, esitutkinnassa yksilöityihin ajoneuvoihin, joita käytettiin liikkumiseen sekä muihin kirjallisiin todisteisiin, kuten välivarastona toimineen liikehuoneiston vuokrasopimukseen. Vastaajat tuomittiin osallisuuden as-

teesta riippuen vähintään 3 kuukauden ja enimmillään 5 vuoden mittaisiin vankeusrangaistuksiin. Koventamisperustetta rikoksien tekemisestä osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa sovellettiin suurimmassa osassa törkeissä anastusrikoksissa, jotka olivat tehty ennen 1.10.2015 lakimuutosta. Ainoastaan F:n ja C:n kohdalla koventamisperuste jätettiin soveltamatta.

Tapausta käsiteltiin uudestaan Helsingin hovioikeudessa 31.1.2018. Syyttäjä vaati että tuomittujen A:n, B:n, D:n ja E:n rangaistuksia mitattaessa sovelletaan JR-koventamisperustetta myös ennen 1.10.2015 lakimuutosta tehtyihin rikoksiin. Tämän seurauksena rangaistuksia tulisi korottaa. A:n, B:n, D:n, E:n ja F:n mukaan käsiteltävässä asiassa ei ole edellytyksiä JR-koventamisperusteen soveltamiselle.

Hovioikeus kuitenkin totesi, että käräjäoikeudessa tuomittujen käskyvaltasuhteiden olemassaolosta ei ole esitetty riittävästi näyttöä. JR-koventamisperustetta ei sovellettu ennen lakimuutosta tehtyihin rikoksiin. Ratkaisun perusteluiden mukaan esitetty todistelu ei riitä toteen näyttämään sitä, että vastaajat olisivat keskenään järjestäytyneet 1.10.2015 asti voimassa olleessa säännöksessä tarkoitetulla tavalla. Tuomio on lainvoimainen.

4.4 Cannonball MC:n jäsenen väkivaltainen erottaminen R 17/794

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus käsitteli 29.6.2017 useita törkeitä tekemuotoja sisällään pitäviä syytekohtia. Törkeätä vapauden riistoa koskevan syytekohtan mukaan vastaajat A, B ja C pakottivat asianomistaja J:n ajoneuvoon, jolla he kuljettivat hänet syrjäiselle paikalle kohdistukseen häneen väkivaltaa. Teko oli suunniteltu ennalta, sillä CMC:n johtaja D, asekersantti E, sekä CMC Lohjan osaston johtajana toiminut B päättivät 1.1.2017–11.1.2017 välisenä ajanjaksona, että asianomistaja J erotetaan kerhosta ”bad standing” -asemassa. Teko oli seuraus J:n toimista selvittää B:n osuutta toisessa rikoksessa poliisin suorittaman esitutinnan aikana. Lisäksi D, E ja B olivat päättäneet periä CMC:lle 15 000 euron suuruisen erorahan ja että J:hin kohdistettaisiin vakavaa väkivaltaa.

Vastaaja B oli ilmoittanut CMC Lohjan osaston kokouksessa J:n erottamisesta ja määrännyt A:n ja C:n kuljettamaan J:n syrjäiseen paikkaan pahoinpideltäväksi. Ajomatkan aikana C vei asianomistajalta matkapuhelimen ja uhkasi hänen tulevan ammutuksi, mikäli yrittää jotain.

Syyttäjä esitti D:n, E:n ja B:n osalta vaihtoehtoisen syytteen yllytyksestä törkeään vapaudenriistoon.

Vastaajat A, B, C, D ja E olivat kaikki osallistuneet syytekohtaan mukaan asianomistajan pahoinpitelyyn. A ja C pahoinpitelivät J:n hengenvaarallisesti potkimalla sekä lyömällä häntä eri puolille kehoon niin, että asianomistaja menetti tajuntansa. D:n, E:n ja B:n osalta syyttäjä esitti vaihtoehtoisen syytteen yllytyksestä törkeään pahoinpitelyyn. Pahoinpitelyn jälkeen asianomistaja jätettiin tajuttomana pakkaseen makaamaan ilman matkapuhelinta.

Pahoinpitelyn jälkeen J:hin otettiin yhteyttä kiristämistarkoituksessa. Hänet vaadittiin tapamiseen Turengin Teboilille, missä vastaajat E ja G määräisivät J:n maksettavaksi 15 000 euron suuruisen erorahan. Tapaamisen jälkeen E on ollut maksamiseen liittyen yhteydessä B:hen ja CMC:n Heinolan osaston johtajaan, vastaaja H:hon. He olivat sopineet osaston osallistuvan erorahan perintään asianomistajalta. Syytteen mukaan H määräsi ainakin vastaajat F:n ja I:n hoitamaan velanperintää. H ja I kävivät myös asianomistajan työpaikalla tehostamassa uhkaa sekä vaativat maksua J:ltä myös puhelimitse.

Tuomio JR-perusteisen koventamisperusteen mukaan:

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus peilaa ratkaisussaan Helsingin hovioikeuden aiempaan lainvoimaiseen päätökseen, jonka mukaan CMC on rikoslain 6 luvun 5§:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu järjestäytynyt rikollisryhmä. Käräjäoikeus katsoo esitetyn selvityksen perusteella toteennäytetyksi, ettei asiaa ole syytä arvioida toisin, sillä kaikki käsiteltävän tapauksen vastaajat ovat CMC:n jäseniä. Kyseessä on ollut ryhmän sisällä tapahtuva väkivaltainen välienselvittely, johon on osallistunut jäseniä useasta CMC:n eri osastoista. Käräjäoikeuden perusteluiden mukaan rikoksissa käytettiin hyväksi ryhmän rakenteita sekä verkostoja. CMC:n olemassaolon edellytys on ryhmäkuri, vaikkei kurinpidolliset keinot olekaan ryhmään voimassaolon tarkoitus.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus katsoi rikosten tapahtuneen CMC:n lukuun, joten JR-perusteista koventamisperustetta sovellettiin. Kaikki vastaajat yhtä lukuun ottamatta tuomittiin niistä teoista, joista heitä syytettiin 1–5 vuoden mittaisiin vankeusrangaistuksiin. Ainoastaan D vältti vankilan ja hänelle tuomittiin sakkoja.

Tapaukselle myönnettiin jatkokäsittelylupa Turun hovioikeudesta. Syyttäjä vaati, että D tuomitaan myös törkeästä pahoinpitelystä ja törkeästä kiristyksen yrityksestä tai yllytyksestä

kyseisiin rikoksiin yhteiseen 4 vuoden vankeusrangaistukseen. D oli koko CMC:n johtaja ja tämän seurauksena hänen on täytynyt osallistua ryhmän nimissä tehtyjen rikosten päätöksentekoon ja olla niistä tietoinen. Vastajaat puolestaan ovat sitä mieltä, ettei JR-koventamisperusteen soveltamiselle ole perusteita. Käsittelyssä kuultiin KRP:n asiantuntijatodistajaa, joka kertoi D:n olevan CMC:n valtakunnallinen presidentti vuodesta 2013 lähtien sekä Turun osaston johtaja. Bad standing- asemassa erottaminen hyväksytetään aina presidentillä ja hän voi lisätä halutessaan erottamiseen liittyviä seuraamuksia. Erottamisen suorittaneen D:n on täytynyt päättää erorahan perimisestä yksin tai yhdessä muiden kanssa ja antaa siitä koskevan määräyksen, vaikka ei ole itse suorittanut perintään liittyviä toimenpiteitä.

Turun hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden tuomiota D:n osalta, sillä välitön näyttö hänen väitetyistä käskyvallan käyttämisistä puuttui. B:n katsottiin käräjäoikeuden tuomiosta poiketen syyllistyneen yllytykseen törkeään kiristyksen yritykseen, yllytykseen törkeään pahoinpitelyyn sekä yllytykseen törkeään vapaudenriistoon. Hänet tuomittiin 5 vuoden yhteiseen vankeusrangaistukseen. JR-koventamisperustetta sovellettiin jokaisessa syytekohtassa. Lisäksi B:n syyksi katsottiin myös muita rikoksia. Hovioikeuden tuomio on lainvoimainen.

4.5 Diablos MC Varkaus ja törkeä huumausainerikos - R 17/1005

Tapauksessa käsitellään 1.1.2016–14.2.2017 Varkaudessa sekä Vantaalla tapahtunutta törkeää huumausainerikosta sekä muita rikoksia. Vastaja A:n epäillään pitäneen hallussaan 3000 grammaa amfetamiinia, 0,3 grammaa kokaiinia, ekstaasitabletteja sekä noin 50 grammaa marihuanaa. A on ostanut kahdella eri ostokerralla yhteensä 3000 grammaa amfetamiinia vastaja B:ltä levittääkseen huumausaineen Savon markkinoille myymällä sen eteenpäin tuntemattomaksi jääneille henkilöille. A:lta takavarikoitiin huomattavat määrät myös muita huumausaineita. Syytteen mukaan A oli syyllistynyt törkeään huumausainerikokseen saadaakseen siitä taloudellista hyötyä itselleen sekä edustamalleen Diablos MC Varkaus -osastolle, joka on osa Bandidos MC Suomi organisaatiota. Rikos on tehty osana vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytyneen ryhmän toimintaa, joka tulee huomioida A:n tuomiota mitattaessa.

Tuomio JR-perusteisen koventamisperusteen mukaan:

Pohjois-Savon käräjäoikeus katsoi 27.6.2017 antamassaan tuomiossa, että A:n ja B:n osalta jäi toteennäyttämättä heidän tehneen törkeän huumausainerikoksen saadakseen taloudellista hyötyä edustamalleen Diablos MC Varkaus -osastolle, joka on osa Bandidos Suomen organisaatiota. Käräjäoikeuden tuomiossa JR-perusteista koventamisperustetta ei sovellettu kummankaan vastaajan kohdalla. KRP:n asiantuntijalausunnon mukaan Bandidos MC täyttää rikoslain JR-ryhmän kriteerit. Lausunnon mukaan Bandidos MC perusti Diablos MC:n Varkauden osaston ja vastaaja A olisi ollut sen jäsen vuodesta 2012 lähtien. Poliisit olivat löytäneet A:n luokse tehdyssä kotietsinnässä mustat nahkaliivit ja irrallaan olevat Diablos-merkit. Pääkäsittelyssä kuultiin todistajan asemassa Diablos MC Varkauden presidenttiä, joka kertoi A:n eronneen kerhosta vuonna 2013. Tästä johtuen käräjäoikeus katsoi, ettei A tehnyt hänelle syyksi luettua rikosta osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Vastaja B:n rooleista moottoripyöräkerho Bandidos MC:ssä sekä Tuusulassa toimivassa BMC Lakeside -osastossa oltiin oikeudessa yksimielisiä. Oikeus ei kuitenkaan katsonut toteennäytetyksi, että edellä mainittu kerho olisi liittynyt B:n syyksi luettuun rikokseen. Molemmat vastaajat tuomittiin 5 vuoden vankeusrangaistuksiin.

Molemmat vastaajat sekä syyttäjät hakivat käräjäoikeuden ratkaisulle muutosta hovioikeudesta. Itä-Suomen hovioikeus 27.10.2017 korotti molempien vastaajien tuomioita. A tuomittiin 6 vuoden ja 3 kuukauden vankeusrangaistukseen ja B puolestaan 6 vuoden vankeusrangaistukseen. Hovioikeus katsoi käräjäoikeuden ratkaisusta poiketen molempien tehneen törkeän huumausainerikoksen osana vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytyneen Bandidos MC Suomen toimintaa.

Hovioikeus vetosi perusteluissaan hallituksen esitöihin sillä, ettei rikoksen tekeminen osana rikollisryhmän toimintaa edellytä välttämättä ryhmän jäsenyyttä. Riippumatta ryhmän jäsenyydestä, olennaista asiassa on rikokselle saatu ryhmän hyväksyntä ja tekeminen sen lukuun.

Kirjallinen todiste KRP:n asiantuntijatodistajan lausunnossa koskien Bandidos MC:n luokitelusta järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi, sai hovioikeudessa painoarvoa. Useissa eri hovioikeuden ratkaisuissa ollaan päädytty samaan lopputulokseen, eikä käsiteltävässä tapauksessa ollut syytä ratkaista asiaa toisin. Lausunnon mukaan Diablos MC:n alaosastot ovat osa Bandidos MC Suomen organisaatiota ja huumausainerikokset ovat kyseiselle ryhmälle tyyppisiä. Bandidosin toiminnassa raha toimii määrääväänä tekijä. Osa rikoksella saavutetusta

hyödytä jää ryhmän yhteiseen käyttöön. Oikeuskäytännössä on tulkittu huumausainerikosten olevan järjestäytyneille rikollisryhmille luonteenomaisia, sillä ne mahdollistavat toiminnalle tarvittavan tuoton. Tästä seuraa oletus, ettei jäsenistö tee tämänkaltaisia rikoksia pelkästään omaan lukuunsa. Riidanalaista asiassa oli A:n rikoksentekohetkellä vallinnut suhde Diablos MC Varkauden osastoon. Vastaja itse kertoi eronneensa ryhmästä, mutta hänen hallusta löytyneet liivit sekä kankaiset tunnusmerkit, asiantuntijatodistajan lausunto sekä vastaajan oleskelut kerhotiloissa väitetyn eroamisen jälkeen kertovat toista. Lisäksi A on todistettavasti vankilassa ollessaan saanut Bandidos MC Suomen organisaatioon kuuluvalta henkilöltä rahaa. A on hankkinut B:ltä huomattavan määrän huumausainetta. Kun B myi huumausainetta A:lle, hän menetteli osaltaan siten, että hänen toimintansa hyödyt kohdistuivat suoraan Bandidos MC Suomi organisaation eduksi.

JR-perusteisen koventamisperusteen soveltamisessa A:n jäsenyys ei ole ratkaisevaa, vaan se onko rikos tehty osana rikollisryhmän toimintaa. Hovioikeus katsoi A:lla olleen läheiset välit B:hen sekä Diablos MC:hen ja rikoksesta saatu hyöty on koitunut Bandidos MC:n eduksi. Huumausaineista on saatu niin suuri määrä käyttöannoksia, ettei jää epäilystäkään siitä, että A olisi toiminut omaan lukuunsa. Tuomio on lainvoimainen.

4.6 Cannonball MC ja törkeä huumausainerikos - R 18/1062

Satakunnan käräjäoikeudessa annettiin 12.7.2018 tuomio koskien laajaa huumausainerikokokonaisuutta, jossa oli monta vastaajaa. Syyttäjä vaati kolmelle vastaajista, A:lle, B:lle, ja C:lle, että heidän rangaistuksia mitattaessa on koventamisperusteena huomioitava rikosten tekeminen osana järjestäytyneen Cannonball MC -rikollisryhmän toimintaa. Koventamisperusteen soveltamista vaadittiin kolmen törkeän huumausainerikoksen osalta, jotka kaikki tapahtuivat usealla eri paikkakunnalla aikavälillä 1.11.2016–24.1.2018.

Syyttäjä vetosi useisiin hovioikeuksien antamiin lainvoimaisiin tuomioihin, joissa CMC ala-osastoinen on todettu järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi. Syytekohdassa 1 vastaaja A:n väitetään pitäneen hallussaan vähintään 3 kilogrammaa amfetamiinia, jota hän olisi levittänyt useassa erässä eteenpäin myymällä itse ja välittäjän kautta CMC Ulvilan kerhotiloissa sekä sen ulkopuolella. Lisäksi A:n väitetään pitäneen amfetamiinia levitystarkoituksessa hallussa. Kyseessä on ollut erittäin suuri erä vaaralliseksi luokiteltua huumausainetta, jonka myynnillä ollaan tavoiteltu huomattavaa taloudellista hyötyä.

Syytekohtassa 8 vastaajia A, B ja C syytetään suurien huumausainemäärien levittämisestä TOR-verkon kautta sekä aineiden laittomasta hallussapidosta. Ostajat ovat valinneet kauppasivustolta haluamansa huumausaineet ja maksaneet ne bitcoin -virtuaalivaluutalla kaupapaikan ylläpitäjän kautta myyjien hallitsemmalle tilille. B:n rooli huumausainekaupassa on ollut huumausaineiden hallinta ja varastointi sekä saapuneiden tilausten pakkaaminen ja postittaminen tilaajille. Vastaaja A järjesti kauppa-alustan luomiseen tarvittavan määrän bitcoineja ja luovutti B:lle alustan hoitamiseen soveltuvan tietokoneen sekä ulkopuolisen henkilön nostamaan myyntituotot ulos ja luovuttamaan euroina hänelle. C:n osuus oli ylläpitää myyntialustaa ja hankkia tilausten postittamiseen tarvittavia välineitä. Rikoksen tuottama hyöty jakaantui vastaajien kesken niin, että B ja C saivat myynnistä itselleen prosentiosuudet suurimman osan rikoshyödyistä päätyessä A:lle. A, B ja C tekivät rikokset kaikki osana CMC Ulvilan toimintaa. A toimi Ulvilassa ryhmän johtajana, B upseerijäsenenä ja C ryhmän jäsenenä. Syytekohtassa 20 syytetään C:n pitäneen laittomasti hallussaan hankkimansa suuren määrän amfetamiinia sekä MDMA -tabletteja ja levittänyt niitä myymällä eteenpäin. Pääkäsittelyssä kuultiin useita henkilötodistajia sekä syyttäjä esitti paljon laaja-alaisia kirjallisia todisteita, jotka pitivät sisällään kohdistettuja televalvontatietoja, takavaroituja rikoksen tekovälineitä, kuvakaappauksia TOR-verkon myynti-ilmoituksista.

Tuomio JR-perusteisen koventamisperusteen mukaan:

Satakunnan käräjäoikeus nojaa päätöksessään lainvalmistelutöissä esitettyihin rikollisjärjestön määritelmiin sekä KKO:n ratkaisuun 2013:90.

Käräjäoikeus katsoo syyttäjän käsiteltävässä asiassa nimeämien lukuisten tuoreiden tuomioiden todistusvaikutuksen niin suureksi, ettei käräjäoikeudella ole syytä poiketa hovioikeuksien tekemistä ratkaisuista. Näin ollen käräjäoikeus arvioi CMC Ulvilan järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi, vaikkei se vielä yksinään riitä koventamisperusteen soveltamiseen. C:n kohdalla koventamisperusteen soveltamiselle ei löydy perusteita, sillä hänen syykseen luettujen tekojen ei katsota liittyvän ryhmän toimintaan tai edistävän sen tavoitteita. A ja B:n kohdalla käräjäoikeus katsoo vaarallisen huumausaineen määrän sekä laadun viittaavan selvästi järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja molempien jäsenyyden rikollisryhmässä tulleen näytetyksi. Törkeät huumausainerikokset ovat luonteeltaan JR-ryhmille tyypillisiä. Ryhmän rakenteiden, tilojen ja muiden jäsenten hyväksikäyttö viittaa kerhon käyttämisestä rikollisten tekojen alustana. A:n ja B:n osalta koventamisperustetta sovelletaan. Satakunnan käräjäoikeus tuomitsi A:n 4 vuoden ja 6 kuukauden yhteiseen vankeusrangaistukseen ja B:n

10 vuoden vankeusrangaistukseen yhdestä törkeästä huumausainerikoksesta. Käräjäoikeuden tuomio ei ole lainvoimainen. Lähes kaikille vastaajille myönnettiin hovioikeudesta jatkokäsittelylupa, mutta tämä aineisto ei ollut saatavilla tutkimuksen tekoajankohtana.

4.7 HAMC:n törkeät huumausainerikokset - R 18/986

Varsinais-Suomen käräjäoikeus sai ratkaistavakseen neljän vastaajan rikoskokonaisuuden, joka piti sisällään eri lajin rikoksia. Syyttäjän mukaan ensimmäisessä käsiteltävässä huumausainerikoksessa, jossa kysymykseen tuli myös rangaistuksen koventamisperuste, vastaajat A ja B olivat 31.7.2017 Hells Angels MC:n jäseninä pitäneet laittomasti hallussaan ja myyneet 5000 grammaa erittäin vahvaa amfetamiinia vastaaja C:lle 44 000 eurolla. Toisessa käsiteltävänä olevassa törkeässä huumausainerikoksessa A olisi syytteen mukaan myynyt 99,6 grammaa vahvaa amfetamiinia ja oikeuden ratkaistavaksi tulisi tässäkin tapauksessa kysymys mahdollisen rangaistuksen ankaroittamisesta JR-perusteisesti. Tapauksissa on olennaista se, olivatko A ja B syyllistyneet syytekohtaan 2 törkeään huumausainerikokseen ja vastaaja A syytekohtaan 12 toiseen törkeään huumausainerikokseen. Mikäli Varsinais-Suomen käräjäoikeus katsoo näin tapahtuneen, tulee sen arvioitavaksi tehtiinkö rikokset osana HAMC:n toimintaa ja ryhmän lukuun.

Tuomio JR-perusteisen koventamisperusteen mukaan:

Esitetyn todistelun perusteella käräjäoikeus tuomitsi A:n ja B:n törkeästä huumausainerikoksesta osana HAMC:n toimintaa. Syytekohta 12 osalta koventamisperustetta ei sovellettu, sillä käräjäoikeus katsoi, ettei syytteen tueksi esitetty riittävää näyttöä. A ja B vastustivat koventamisperusteen soveltamista, sillä he molemmat kiistivät tehneensä heidän syykseen esitettyjen rikokset osana HAMC:n toimintaa. Vastaajien mukaan HAMC ei ole järjestäytynyt rikollisryhmä ja asiaa tulisi tarkastella osastokohtaisesti, sillä Latvian ja Kotkan osastoista ei oltu esitetty sellaista selvitystä, jonka perusteella ne voitaisiin katsoa täyttävän järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmän.

Oikeuslähteet eivät tue tätä lähestymistapaa. Käräjäoikeus perustelee ratkaisussaan osastokohtaisen tarkastelun jättävän huomiotta vakavan huumausainerikollisuuden rajat ylittävän luonteen. Syyttäjällä oli myös vahva näyttö A:n ja B:n kuulumisesta HAMC:hen. Väitettä

tuki esimerkiksi KRP:llä oleva yksityiskohtaiset tiedustelutiedot asiasta sekä A:n ja B:n matkapuhelimien paikantuminen kerhotilojen läheisiin tukiasemiin. Käräjäoikeus katsoi toteennäytetyksi, että vastaajilla oli ollut kerhotunnuksilla varustetut paidat yllään rikoksen teko hetkellä.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus katsoi ratkaisussaan HAMC:n olevan rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 momentin mukainen järjestäytynyt rikollisryhmä. Käräjäoikeus katsoi määritelmäsäännöksen mukaisten ryhmän peruspiirteiden täyttyvän. Ratkaisun perusteluissa viitattiin useisiin eri oikeuslähteisiin, aiempiin lainvoimaisiin vastaavanlaisiin oikeuden ratkaisuihin sekä KRP:n asiantuntijatodistajan antamaan kirjalliseen lausuntoon. Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksille 2011:41 sekä 2013:90 ei annettu tässä asiassa ratkaisevaa painoarvoa, sillä ratkaisut ovat ajalta ennen lokakuun 2015 lakimuutosta. Käräjäoikeus kiinnitti huomiota ryhmien rikosoikeudellisesti haastavaan sääntelyyn, sillä perus- ja ihmisoikeuksien takaamien kokoontumis- ja yhdistymisvapauksien merkitys tulee ottaa aina lain tulkinnassa huomioon. Käräjäoikeus oli yksimielinen asiantuntijatodistajan kanssa siitä, että syytekohtaisissa mainitut rikokset ovat HAMC:n toimintakokonaisuuden mukaisia rikoksia. Maa-ilmanlaajuisen organisaation ensisijainen tulonlähde on laitton huumausainekauppa. Tässäkin tapauksessa huumausaineen suuren määrän sekä sen myyntihinnan nähtiin palvelevan ryhmän taloudellisen hyödyn tavoitetta. Amfetamiinin määrä kertoo huumausaineen kuljetamisesta Suomeen ulkomailta. Varsinais-Suomen käräjäoikeus tuomitsi A:n 9 vuoden ja 4 kuukauden ja B:n 9 vuoden vankeusrangaistuksiin. Tuomittujen syyksi luettiin myös muita rikoksia.

Tapaus sai jatkokäsittelyluvan Turun hovioikeudesta ja siitä on annettu osapäätös, joka koskee täytäntöönpanon keskeyttämistä. Kyseessä on salainen asia, jonka aineistoa ei ollut saatavilla tutkimuksen tekoajankohtana.

4.8 Satudarah MC:n rikoskokonaisuus – R 17/672

Tuusulan käräjäoikeus sai 17.11.2017 käsiteltäväkseen Etelä-Suomen alueella tapahtuneen kymmeniä rikoksia sisältävän rikoskokonaisuuden. Syyttäjä vaati haastehakemuksessaan yhteensä 11 kohdassa sovellettavan koventamisperustetta rikoksien tekemisestä osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa viiden vastaajan kohdalla. Rikoksien tekoajankohta

sijoittuu 12.3.2017–28.5.2017 välille. Rikoskokonaisuus pitää sisällään kolme törkeää vapaudenriistoa, kolme ryöstöä, kaksi törkeää ryöstöä, törkeän pahoinpitelyn sekä kaksi törkeää varkautta, joista jokainen tehtiin syyttäjän haastehakemuksen perusteella Satudarah MC:n jäsenenä sekä ryhmän lukuun. Teoissa on käytetty vakavaa väkivaltaa ja sen uhkaa.

Syyttäjän mukaan JR-ryhmän peruspiirteet tulevat käsiteltävässä asiassa toteennäytetyiksi. Satudarah MC:n jäsenet ovat ehtineet tehdä useita vakavia rikoksia ryhmän nuoresta iästä huolimatta. Jäsenistö on ehtinyt hankkimaan ryhmälle ulkoisen tunnuksen, jossa on jäsenien asemaa organisaatiossa kuvaava merkki. Asianomistajien kertomukset sekä poliisin suorittama telekuuntelu puhuvat ryhmän eriytyneen työnjaon ja käskyvaltasuhteiden olemassaolon puolesta. Vastaajat A, B, C, D sekä E ovat syyllistyneet vakaviin rikoksiin eri kokoonpanoilla lyhyen ajan sisällä ja rikoshiöty on jaettu osallistujien kesken. Kysymyksessä on JR-ryhmille tyypillinen tapaus, jossa tavoitellaan taloudellista hyötyä. Huomion arvoista käsiteltävässä tapauksessa on myös se, että syyttäjä vaati vastaajien takavarikoitujen Satudarah MC -liivien tuomitsemista valtiolle menetettäväksi rikosentekovälineinä.

Tuomio JR-perusteisen koventamisperusteen mukaan:

Tuusulan käräjäoikeus katsoi ratkaisussaan koventamisperusteen soveltamisen syyttäjän esittämällä tavoin täysin perustelluksi. Vastaajien A, B, C ja D syyksi luettiin useita vakavia rikoksia, jotka tehtiin eri kokoonpanoilla syytekohtissa kuvatuin tavoin. Vastaajien kesken ollut työnjako ja toimintatavat ovat todennettavissa syytekohtien perusteluissa. Käräjäoikeuden ratkaisussa Satudarah MC:n täytti vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytyneen rikollisryhmän edellytykset ja vastaajien syyksi luettujen rikosten vastaavan ryhmän rikollista toimintakokonaisuutta. Tekijät tuomittiin syyllisyyden asteesta riippuen vähintään 2 vuoden 6 kuukauden ja enintään 10 vuoden ja 6 kuukauden mittaisiin ehdottomiin vankeusrangaistuksiin.

Asiaa käsiteltiin uudestaan Helsingin hovioikeudessa 1.2.2019, sillä syyttäjä ja osa vastaajista hakivat siihen muutosta. Tuomitut katsoivat, ettei Satudarah MC ole rikoslain tarkoittama järjestäytynyt rikollisryhmä ja että ryhmän perustamisella tai sen olemassaololla ole mitään yhteyttä käsiteltäviin rikoksiin. Tuomioita ei kuitenkaan muutettu koventamisperusteen soveltamisen osalta, sillä asiassa esitettiin laajasti näyttöä ryhmästä, sen rikollisista tarkoituspäristä sekä käskyvaltasuhteiden olemassaolosta. Ainoastaan C:n tuomiota korotettiin

kolmella kuukaudella törkeän huumausainerikoksen osalta. Hovioikeuden langettama tuomio on lainvoimainen, mikäli asianosaiset eivät valita 2.4.2019 mennessä korkeimpaan oikeuteen.

5 YHTEENVETO

Järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevan koventamisperusteen soveltaminen ei ole aina kiistatonta, kuten edellisessä luvussa esitellyistä tuomioiden argumentoinnista voidaan huomata. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 4 § velvoittaa tuomioistuinten perustelemaan ratkaisunsa (11.7.1997/689). Rikoskokonaisuudet ovat toisinaan monimutkaisia ja voivat sisältää kymmeniä syytekohtia sekä useita vastaajia. Kun tarkastellaan tuomiota koventamisperusteen näkökulmasta, voi olla vaikeaa erottaa miten sen soveltaminen näkyy käytännössä rangaistusta mitattaessa. Syyksi luettavien tekojen rangaistus annetaan yhteisrangaistuksena, eikä tuomioissa sen tarkemmin eritellä mikä on minkäkin rikollisen teon osuus. Työssäni esittelemissä tuomioissa on useissa huomioitu tekijän aiempi rikollisuus rangaistusta mitattaessa.

Työssäni esitelty Satudarah MC:n ratkaisu on mielenkiintoinen ryhmän olemassaolon keston näkökulmasta. Ryhmän Suomen osasto on perustettu alkuvuodesta 2017, mutta ulkomailla Satudarah MC on jo vakiintunut ja iso toimija. JR-ryhmän nuoresta iästä huolimatta ryhmä on ollut aikaansaava ja ehtinyt hankkimaan itselleen ulkoiset tunnukset sekä etsimään käyttöönsä toimitiloja Suomesta. Organisaation jäsenet ovat tehneet talven ja kevään 2017 aikana runsaan määrän rikoksia ryhmän lukuun. Satudarah MC:n tapaus innotti pohtimaan mielenkiintoista kysymystä: Voiko olemassaolon kestoltaan nuoren, maailmalta Suomeen rantautuneen JR-osaston kohdalla soveltaa koventamisperustetta, mikäli ryhmä toimii osana ulkomailla vakiintunutta JR-organisaatiota? Mielestäni lain esityöt eivät ota tämän kaltaiseen tilanteeseen suoraan kantaa.

Esittelemässäni tapauksessa R 17/106 vastaaja H on osallistunut anastusrikoksiin avunantajan asemassa myymällä omistuksessaan olevan henkilöauton vastaaja D:lle. Ajoneuvoa käytettiin useissa syytteessä kuvatuissa anastusrikoksessa liikkumiseen sekä anastetun omaisuuden kuljettamiseen. Suomessa asuu ulkomaalaisten rikollisryhmien niin kutsuttuja ankkurihenkilöitä, jotka tarjoavat jatkuvasti ajoneuvoja ja asuntoja törkeisiin omaisuusrikoksiin syyllistyville tai huumekauppiaille, jotka vähintään katutasolla toteuttavat huumeiden levitystä, kun organisaatiossa ylemmät tahot syyllistyvät törkeisiin huumeusainerikoksiin maahantuonnissa. Ankkurihenkilöiden kohdalla näytön saanti tietoisesta osallistumisesta JR-toimintaan on haastavaa. Olisiko ulkomaisten asiantuntijoiden kuuleminen tai dokumentit ulkomaiselta poliisiorganisaatiolta mahdollisia käyttää henkilö- ja asiatodisteluna? Menettelyä

oltaisiin voitu soveltaa myös Suomeen perustetun Satudarah MC:n osaston rikosprosessin kohdalla.

JR-lainsäädäntö perustuu nimenomaan kansainvälisiin sopimuksiin joiden tarkoituksena on taistella kansainvälistä JR-toimintaa vastaan.

Pohtimisen arvoista on myös se seikka, ettei mikään laki kriminalisoi järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuulumista. Tällaisen ryhmän perustamistoimet ovat kuitenkin rikoslain 17 luvun 1 a§:n mukaan rangaistava osallistumisteko. Jos ryhmään kuulumista ei itsessään nähdä rangaistavana tekemuotona, miten on mahdollista että sellaisen ryhmän perustaminen sitten on? Tulkintaa on mielestäni perustellusti kyseenalaistettu myös ihmisoikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Euroopan ihmisoikeussopimuksen (63/1999) 11 artiklan mukaan jokaisella on oikeus rauhanomaiseen kokoontumis- ja yhdistymisvapauteen. Samaisen artiklan mukaan edellä mainittuja oikeuksia voi rajoittaa vain sen verran kun on tarpeellista. Rajoittamisen perusteita ovat kansallisen ja yleisen turvallisuuden vaarantuminen, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estäminen, terveyden tai moraalin suojaaminen ja muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaaminen. Mielestäni lainkäyttäjien on priorisoitava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen korkealle.

Ensimmäinen mielikuva järjestäytyneestä rikollisuudesta lienee itse kullakin ”prosenttijengit”, moottoripyörät ja jengiliivit. Järjestäytynyt rikollisuus on ilmiönä kuitenkin paljon tätä mielikuvaa monitahoisempi ja vaatii lainkäyttäjiltä sekä esitutkintaviranomaisilta asiaan perehtymistä sekä omistautumista. Tässäkin työssä esitellään yksi hyvä esimerkki järjestäytyneestä rajat ylittävästä rikollisuudesta, jossa saavutettu taloudellinen rikoshyöty on ollut satoja tuhansia euroja. Törkeät omaisuuteen kohdistuvat rikokset voivat olla kansainvälisen JR:n piirissä siinä missä huumausaine- tai vaikkapa kiristysrikoksetkin. Tällaisissa tapauksissa käskyt tulevat usein ulkomailta. Ylämiehiä ei tarvitse saada välttämättä tunnistettua, mutta heidän olemassaolonsa todisteeksi täytyy voida esittää näyttöä.

Vuoden 2015 lakimuutoksen tarkoitus on ollut yhtenäistää aihepiiriä koskevaa lainsäädäntöä sekä tehostaa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa. Vaikka lainsäätäjien tarkoituksena ei ole ollut ankaroittaa tuomioita tai laajentaa rangaistavuuden alaa, voidaan uusien säännöksiä tulkita mahdollistavan entistäkin tehokkaammat työvälineet järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan. Näitä työvälineitä täytyy vain uskaltaa ja osata käyttää. Esittelemässäni tuomiossa R 15/7576 päädyttiin ennen vuotta 2015 voimassa olevien säännösten soveltamiseen,

sillä uudempien säännösten käyttäminen olisi hyvin suurella todennäköisyydellä johtanut ankarampaan rangaistukseen. JR-koventamisperusteen soveltaminen ei enää edellytä teki-jältään ryhmän jäsenyyttä, vaikkakin vaatii menestyäkseen hyvät perustelut. Opinnäytetyötä varten lukemissani ja työhön lopulta valituissa tuomioissa oli huomattavissa laadullisia eroavaisuuksia koventamisperusteen soveltamiseen liittyvän näytön todistelujen osalta sekä osallistumisen ja päärikoksen välisen yhteyden tunnistamisessa.

Lopuksi on pakko pohdiskella voiko järjestäytyneessä rikollisuudessa sitten olla myös jotain hyvää yhteiskunnan kannalta? Ensimmäisessä luvussa kerrottiin kuinka yhteiskunnan sekä ihmisten ongelmat tarjoavat järjestäytyneelle rikollisuudelle oivallisen kasvualustan ja kuvailtiin millaiset turvallisuusuhat ravistelevat Suomea. Voisiko olla niin, että järjestäytyneiden rikollisryhmien kaltaiset ryhmät tarjoavat yksilölle jotain sellaista mihin yhteiskunta ei tällä hetkellä täysin kykene?

LÄHTEET

Euroopan ihmisoikeussopimus (63/1999)

EU:n neuvoston päätös 6204/2/97 ENFOPOL 35 REV 2

Euroopan neuvoston puitepäätös 2008/841/YOS

Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden strategia, Kohti eurooppalaista turvallisuutta Luettavissa: <https://www.consilium.europa.eu/media/30739/qc3010313fic.pdf> Luettu: 13.1.2019

HE 183/1999 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle rikollisjärjestön toimintaan osallistumisen säättämisestä rangaistavaksi. Luettavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_183+1999.pdf Luettu: 1.1.2019

HE 2004/22 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. Finlex. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2002/20020044> Luettu: 3.1.2019

HE 263/2014 vp Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain järjestäytyneistä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistämiseksi. Finlex. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140263> Luettu: 7.1.2019

Helsingin HO 31.1.2018: R 17/1289

Helsingin HO 30.11.2018: R 17/1177

Helsingin HO 1.2.2019: R 18/123

Helsingin KO 7.4.2017: R 15/7576

Hirvonen, Ari. 2011 Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja: Helsinki

Itä-Suomen HO 27.10.2017: R 17/717

Itä-Uudenmaan KO 11.4.2017: R 17/106

Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus (suomennos). 2004. Palermon sopimus. 20/2004 annettu 12.3.2004. Finlex. Luettavissa: https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2004/20040020/20040020_2 Luettu: 15.1.2019

KKO 2011:41 Finlex. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2011/20110041> Luettu: 19.1.2019

KKO 2013:90 Finlex. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2013/20130090>
Luettu: 19.1.2019

Laki oikeudenkäynnistä rikosasiassa 11.7.1997/689 Finlex. Luettavissa: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19970689#L11P4> Luettu: 22.1.2019

LaVM 35/2014 vp – HE 263/2014 vp Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistämiseksi. Luettavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/lavm_35+2014.pdf Luettu: 2.1.2019

Länsi-Uudenmaan KO 29.6.2017: R 17/794

Mitsilegas, Valsamis 2011: Neuvoston puitepäätös järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta: miten EU:n lainsäädäntöä voidaan vahvistaa tällä alalla? Yhteenveto. EU:n sisäasioiden pääosasto. Luettavissa: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2011/453195/IPOL-LIBE_NT\(2011\)453195\(SUM01\)_FI.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2011/453195/IPOL-LIBE_NT(2011)453195(SUM01)_FI.pdf) Luettu: 19.2.2019

Palo, Sanna 2010: Järjestäytyneet rikollisryhmät ja rikosvastuu. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut. Helsinki, Forum Iuris.

Perustuslaki 11.6.1999/731

Pohjois-Savon KO 27.6.2017: R 17/1005

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011. Valtioneuvosto. Luettavissa: <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/147449/Kataisen+hallituksen+ohjelma/81f1c20f-e353-47a8-8b8f-52ead83e5f1a/Kataisen+hallituksen+ohjelma.pdf> Luettu: 10.1.2019

Rikoslaki 19.12.1889/39

Satakunnan KO 12.7.2018: R 18/1062

Sisäministeriö. Luettavissa: <https://intermin.fi/poliisiasiat/jarjestaytynyt-rikollisuus> Luettu: 19.2.2019

Turun HO 22.3.2018: R 17/1224

Tuusulan KO 17.11.2017: R 17/672

Valtioneuvoston periaatepäätös järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategiasta, 7.3.2013. Oikeusministeriö. Luettavissa: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/09fa5495-00b7-48af-b741-0ba440b7b12b/d0405671-8f9d-48e3-b2db-d6d54248e65b/KIRJE_20130426020007.pdf Luettu: 16.1.2019

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta, Sisäministeriön julkaisu 8/2016. Luettavissa: https://intermin.fi/documents/1410869/4113506/67644_julkaisu_082016.pdf/1befa515-e73e-4ca3-8b03-59991a98c0e3 Luettu: 16.1.2019

Varsinais-Suomen KO 18.5.2018: R 18/986